

Økonomiplan 2022-2025

Perspektivmeldingen

Lørenskog
kommune

Innhold

1. KOMMUNEDIREKTØRENS FORORD	3
2. VISJONER	5
3. SATSNINGSOMRÅDER OG HOVEDMÅL	7
KOMMUNEPLANENS SATSNINGSOMRÅDER	7
ØKONOMIPLANENS HOVEDMÅL	7
4. OPPFØLGING AV SATSNINGSOMRÅDER I KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL	8
TILHØRIGHET OG FELLESKAP	8
BOKVALITET OG INKLUDERENDE BOMILJØ	11
BRED UNGDOMSSATSING	14
TRYGG OG MILJØVENNLIG TRANSPORT	18
5. BEFOLKNING OG BEFOLKNINGSUTVIKLING	21
6. EN EFFEKTIV ORGANISASJON	23
TJENESTEGJENNOMGANGEN	23
VIRKSOMHETSSTYRING	24
VIRKSOMHETSARKITEKTUR	24
TJENESTEUTVIKLING OG DIGITALISERING	25
7. FOLKEHELSE	26
8. STATLIGE FØRINGER	27
REGJERINGENS PERSPEKTIVMELDING	27
KOMMUNEPROPOSISJONEN 2022	29
9. FINANSIELLE MÅLTALL - ØKONOMISKE HANDLINGSREGLER	35
ØKONOMISKE HANDLINGSREGLER	35
ØKONOMISK STYRING	36
ØKONOMISKE PREMISSE	36
KOMMUNALØKONOMISK BÆREKRAFTSMODELL (KØB)	38
LØRENSKOG KOMMUNE OG KOMMUNALØKONOMISK BÆREKRAFTSMODELL	39
HVORDAN PÅVIRKE KOMMUNENS ØKONOMISKE SITUASJON PÅ SIKT?	41
FORSLAG TIL FINANSIELLE MÅLTALL - ØKONOMISKE HANDLINGSREGLER	46

1. Kommunedirektørens forord

Å forutse hva som skjer i fremtiden er nesten like vanskelig som å forandre fortiden. Hvem kunne forutse at hele verden skulle bli rammet av en viruspandemi som, og kanskje på nesten alle måter, endret måten vi lever på?

Nå er heldigvis slike hendelser svært sjeldne, og ikke de som preger en kommunes vanlige gjøremål. Men den viser hvordan en kommune må være forberedt også på det som er uvanlig og lite sannsynlig.

Men det meste en kommune driver med, er i all hovedsak ganske forutsigbart. For Lørenskogs del vet vi at flere og flere vil bo i kommunen – Lørenskog er en svært populær kommune med høy befolkningsvekst på høyde. Men å være populær er også krevende – det skaper både forventninger og utfordringer. Utviklingen av og utbyggingen i Lørenskog engasjerer innbyggere og folkevalgte. Det er et sunt tegn som viser engasjement og tilhørighet.

I kommuneplanens samfunnsdel har kommunestyret besluttet tydelige visjoner og ambisiøse satsninger for kommunen. Det er gjennomgående at Lørenskog skal være en trygg kommune med en bærekraftig utvikling og preget av mangfold.

Perspektivmeldingen er begynnelsen på behandling av økonomiplanen. Økonomiplanen er kommuneplanens handlingsdel, og skal redegjøre for hvordan satsningsområder skal følges opp og hvilke tiltak som må besluttes for å nå målene.

En ting er helt sikkert – vi når ikke målene dersom vi bare gjør mer av det samme. Det er, heller ikke ønskelig eller mulig, verken kapasitetsmessig eller økonomisk. Det er derfor nødvendig å knytte ressurser til utviklingsarbeid for å kunne gi gode nok tjenester til en økende befolkning. Det er økende krav til service og respons fra innbyggerne, og statlige krav om høyere kvalitet og kontroll, f.eks. innen personvern og datasikkerhet. Dette betyr innovasjonsarbeid, større fokus på digitalisering, økt kvalitet på kommunikasjon osv.

En annen viktig utfordring er rekruttering – og det innenfor flere fagområder. Skal Lørenskog kunne konkurrere om arbeidskrav fremover, må også det skje utvikling innenfor arbeidsmetoder, organisering, ledelse, arbeidstid og andre vilkår.

Kommunens økonomi er under press, noe denne perspektivmeldingen har lagt stor vekt på å redegjøre for. Det skjer, på kort tid, en betydelig oppbygging av gjeld som vil belaste kommunens driftsutgifter i økende grad. Det betyr igjen at andre utgifter må reduseres.

Lørenskog er i vekst – det gir betydelig større muligheter enn tilbakegang. Denne veksten og den muligheten den gir, er reelt sett nøkkelen til å håndtere de økonomiske utfordringene fremover. Nøkkelord vil være evne og vilje til å prioritere, styre og være tålmodig. Det betyr i praksis å si ja til det helt nødvendige, og å vente med det som ikke er helt nødvendig

Lørenskog har et ambisiøst investeringsprogram, sånn blir det ofte i en utviklings- og vekst-kommune. Det er kommunedirektørens oppfatning at fremtidige drifts- og investeringsbudsjett i

all hovedsak kun bør inneholde tiltak som er strengt nødvendig for å håndtere befolkningsveksten. Andre tiltak bør vente.

Ragnar Christoffersen
kommunedirektør

2. Visjoner

Lørenskog skal være en grønn kommune

Lørenskog kommune skal ha en utvikling som er bærekraftig, miljø- og klimavennlig. Det skal være en målrettet innsats for ren luft, ren jord, rent vann og for bevaring av naturmangfoldet. En bærekraftig utvikling innebærer miljøvennlige byggematerialer, energibruk med fokus på energieffektivisering og miljøvennlig drift.

Det skal være lett å gå, sykle og reise kollektivt. I Lørenskog reiser vi miljøvennlig.

Marka og andre naturområder skal sikres i arealstrategier og arealforvaltning. Grønne lunger og sammenhengende natur- og kulturlandskap skal bidra til gode boområder og mulighet for rekreasjon i nærmiljøet.

Vi skal fortsette å ta vare på dyrkbar og dyrket matjord med tanke på kommende generasjoner. Jordsmonn er en begrenset ressurs som skal sikres i kommunen.

Grønne næringer er viktige partnere for kommunens bevaring av skog, natur og kulturlandskap, og for å oppnå klimamål. Landbruket har en viktig rolle i klimautfordringene, som leverandør av tre som byggemateriale, bioenergi, gjennom karbonbinding i skog og jord, flomdemping og klimatilpasning. Landbruket er viktig for å bidra til grønn omstilling i samfunnet.

Lørenskog skal være en trygg kommune

Gode oppvekstvilkår, møteplasser og varierte kultur- og aktivitetstilbud skal stimulere til samhold, trygghet og aktiv deltakelse. Flerfaglig, tidlig innsats overfor barn og unge skal forebygge utenforskap, kriminalitet og rusproblemer.

Innbyggerne skal være trygge på at de får tjenestene de har behov for til rett tid.

God beredskap og systematisk arbeid med samfunnssikkerhet skal sikre trygghet for befolkningen. Lørenskog skal evne å tilpasse seg samfunnsendringer og være godt forberedt på krisesituasjoner.

Stedsutvikling og uterom gir grunnlag for trygg ferdsel og aktivitet, og bidrar til god folkehelse og livskvalitet for alle generasjoner.

Det skal være trygt å ferdes for alle trafikanter, og man jobber for en nullvisjon for antall drepte og hardt skadde i trafikken i kommunen.

En trygg og bærekraftig kommuneøkonomi skal gjenspeiles i både drift og investeringer.

Lørenskog skal være en mangfoldig kommune

Kulturtilbudet til alle grupper av befolkningen skal gjenspeile både nytt og gammelt, og lokal kulturarv og gamle tradisjoner skal løftes frem til glede for nye generasjoner i Lørenskog.

Naturen skal ha et rikt mangfold og være til glede for både dagens og morgendagens innbyggere.

Universell utforming av bygninger og utomhusområder skal muliggjøre aktiv deltagelse, tilgjengelighet og valgmuligheter uavhengig av funksjonsevne.

Boligtilbudet skal bidra til å skape mangfold i Lørenskog-samfunnet. Næringslivet skal være godt sammensatt med arbeidsplasser innenfor mange ulike sektorer.

3. Satsningsområder og hovedmål

Kommuneplanens satsningsområder

- Tilhørighet og fellesskap
- Bokvalitet og inkluderende bomiljø
- Bred ungdomssatsing
- Trygg og miljøvennlig transport

Økonomiplanens hovedmål

I kommuneplanens samfunnsdel er det vedtatt 4 satsningsområder. De er uttrykk for hva Lørenskog-samfunnet skal satse på for å skape et bedre samfunn.

I denne perspektivmeldingen fremlegges forslag til hovedmål. Hovedmålene følger av satsningsområdene i kommuneplanen, og skal forutsetningsvis vedtas politisk. Det legges til grunn en mulighet for årlig revisjon, men hovedmålene bør som regel ligge fast over tid for å kunne måle om de oppnås.

Målene skal følges opp gjennom kommunens virksomhetsstyring. Hovedmålene skal være kvalitative og visjonære, men skal samtidig si noe om hva kommunen skal prioritere og oppnå.

Hovedmålene som følger opp satsningsområdene i kommuneplanen og som skal ligge til grunn for arbeidet med økonomiplanen 2022-2025 er:

Lørenskog er et trygt og levende lokalsamfunn der folk vil jobbe, leve og bo	Lørenskog har et variert botilbud og det er kvalitet i det som bygges	Lørenskog har gode og trygge ungdomsmiljøer og arenaer for utvikling, læring og mestring	I Lørenskog kan folk ferdes trygt i trafikken og flere sykler, går eller reiser kollektivt.	Lørenskog har bærekraftige tjenester med vekt på forebygging	I Lørenskog er innbyggere engasjerte og alle kan medvirke og delta
--	---	--	---	--	--

Ut fra hovedmålene skal det utarbeides mer detaljerte og administrative delmål. Delmålene kan både være felles for flere eller alle sektorer, eller kan være sektorspesifikke.

Satsningsområder, hoved- og delmål skal ligge til grunn for prioriteringer og tiltak som gjøres i økonomiplanen.

4. Oppfølging av satsningsområder i kommuneplanens samfunnsdel

Tilhørighet og fellesskap

Satsingsområdet tilhørighet og fellesskap innebærer prioritering av:

- *Medvirkning og deltagelse fra flest mulig innbyggere*
- *Utvikling og styrking av frivilligheten*
- *Trygg og god oppvekst og alderdom*
- *Godt planleggingsarbeid og utvikling av lokalmiljøene*

Tilhørighet og fellesskap er overbyggende og har betydning for mange samfunnsområder i kommunen. Det handler om at Lørenskog skal være et lokalsamfunn der folk ønsker å jobbe, leve og bo. Barn og unge skal føle trygghet og bli inkludert under oppveksten. Eldre skal sikres en trygg og god alderdom.

Lørenskog er i endring som følge av befolkningsvekst, utbygging og økt mobilitet. Mange flytter til Lørenskog, men mange flytter også fra Lørenskog til andre kommuner. Å delta i utviklingen av nærmiljøet gir fellesskap og styrket tilhørighet.

Med over 1000 nye innbyggere hvert år, krever det en særlig innsats for å få flest mulig innbyggere til å medvirke og delta. Ikke minst gjelder dette for de som av ulike grunner har vanskeligheter med å delta. Alle skal kunne delta i demokratiet og frivillig arbeid og ha tilgang til et godt og variert kulturtilbud. Kulturelle opplevelser, enten som deltaker eller publikum, er med på å skape fellesskap og identitet på tvers av skillelinjer. Innbyggernes deltakelse og engasjement er en forutsetning for et levende lokaldemokrati og opplevelsen av fellesskap.

Lørenskogs frivillighetspolitiske plattform inneholder prinsipper og målsettinger for kommunens samspill med frivillig sektor. Plattformen er et viktig grunnlag for arbeidet med tilhørighet og fellesskap.

Lørenskogs befolkning er mangfoldig, med innbyggerne fra over 120 ulike nasjonaliteter. Det skal være lett å føle tilhørighet til lokalmiljøet uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne og etnisitet. Alle innbyggere skal ha mulighet til å bidra og oppleve mestring.

Marka, landbruket og kommunens grønne profil er også viktig for følelsen av tilhørighet. Møteplasser i trygge og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom er en forutsetning for folkeliv. Kulturarenaer og arrangementer gir gode opplevelser og følelse av fellesskap. Kjennskap til kommunens kulturarv og historiske utvikling kan gi innbyggerne stolthet og interesse for lokalhistorien.

Oppfølging

En god og kontinuerlig dialog med innbyggere og næringslivet skal bidra til å skape tilhørighet og fellesskap gjennom deltakelse. Ambisjonen er at Lørenskog kommune skal være en foregangskommune innen medvirkning og involvering. Dette skal gjøres gjennom gode medvirkningsprosesser hvor innbyggere, næringsaktører, lag og foreninger og ansatte skal oppleve å bli lyttet til.

En forutsetning for å lykkes er en lav terskel for å delta og gi innspill. Digitale tjenester gjør at kommunen når bredere ut, flere blir oppmerksomme på muligheten de har til å delta og flere ønsker å gjøre det. -

I arbeidet med revisjon av kommuneplanens arealdel vil deltakelse og medvirkning være en sentral aktivitet.

Barnehager og skoler i nærmiljøet er viktige faktorer i å skape identitet og tilhørighet. Å skape fellesskap og eierskap skal bidra til ansvar for hverandre og hindre mobbing og utestenging. En viktig innsatsfaktor er å stimulere til samarbeid mellom barnehage/skole og foreldre og mellom foreldre.

Kunnskap om samfunnet er en viktig forutsetning for å delta – og for å oppleve å høre til. Dette gjelder alle innbyggerne. Skal dette lykkes også blant den multikulturelle og multispråklige befolkning som Lørenskog har, må det satses på god dialog. Her er ressurspersoner i tros- og innvandrerorganisasjonene viktige aktører og påvirkere for økt deltakelse.

Lørenskog skal bli en mer aldersvennlig kommune. Prosessen involverer svært mange interessenter og drives av en tverrpolitisk arbeidsgruppe. Et aldersvennlig samfunn er et av fem satsningsområder i den statlige reformen "Leve hele livet". Et aldersvennlig samfunn, er et samfunn som er trygt og godt for alle, også barn og unge.

Kultur danner grunnlag for opplevelser, læring, integrering og tilhørighet, og Lørenskogs innbyggere skal ha tilgang på kultur og opplevelser gjennom hele livet. Dette forutsetter et mangfold av møteplasser, kulturtilbud og varierte aktiviteter i lokalmiljøet.

Kultur, idrett og frivillighetens aktiviteter styrker innbyggernes muligheter for medvirkning og deltakelse, og bidrar til økt engasjement og informasjon.

Ulike arrangementer binder folk sammen og skaper opplevelse av tilhørighet. Det skal legges til rette for nye initiativ, nye samarbeidsformer og nye arenaer for arrangementsavvikling, som gir flere mennesker muligheten til å delta i kulturlivet.

Stedsutvikling fordrer arealutnyttelse og sambruk av offentlige bygg og det må skapes aktivitetsflater utendørs og innendørs hvor det tilrettelegges for både organisert og egeninitiert aktivitet og idrett for folk i alle aldre.

Bevarte kulturminner og kjennskap til kommunens historiske utvikling kan bidra til å styrke et steds identitet, og det kan gi innbyggerne stolthet, fellesskap og interesse for lokalhistorien. Kommunen har mange minoritetsspråklige innbyggere som fordrer at kommunen legger til rette slik at alle forstår og blir forstått.

Arealutviklingen i kommunen skal følge kommunens arealstrategi, og gjennom god planlegging og byggesaksbehandling videreutvikle kommunens identitet og særpreg, infrastruktur, natur, blå/grønn struktur, naturmangfold og kulturminner på en bærekraftig måte.

Videre skal det stilles tydelige kvalitetskrav som ivaretar og videreutvikler stedskvaliteter og sikrer at det bygges boliger med høy kvalitet som gir gode rammer for flere generasjoner framover. Retningslinjer for bokvalitet skal legges til grunn ved planlegging og detaljprosjektering.

Gjennom planlegging og samarbeid med utbyggere og næringslivet skal kommunen forsterke de fysiske elementene som bidrar til aktivitet, trivsel, trygghet, samt sørge for en funksjonsblanding og arkitektur som gjør lokalmiljøene mer attraktive.

Tilrettelegging for utadrettede funksjoner på gateplan, varierte torg, parker og andre offentlige møteplasser tilrettelagt for alle aldersgrupper, samt flerfunksjonelle, trygge og lett tilgjengelige grøntområder og andre offentlige rom er forutsetninger for trivsel og godt byliv.

Kommunen skal gjennom bevisst valg av lokalisering av kommunale virksomheter og deres funksjoner, i og etter åpningstider, bidra til utvikling og aktivitet i lokalmiljøet. Kulturbygg, skoler, barnehager, eldresentre, omsorgsboliger, ulike boformer, helsestasjoner, idrettsanlegg, parker, friområder og møteplasser er eksempler på virksomheter som kan skape aktivitet.

Kommunens omdømme handler om hvilken tillit befolkningen har til kommunen. Dette handler igjen om hva slags erfaringer og oppfatninger en har av både tjenestetilbudet, hvordan en kan få informasjon og innflytelse i saker som angår en selv og hvordan kommunen opptrer.

For mange innbyggere er ikke kommunen som tjenestetilbyder så synlig i hverdagen. Da er det desto viktigere at de gode fortellingene fortelles på måter som gjør at folk får det med seg at de føler en stolthet og tilhørighet for å bo i Lørenskog.

Det er også viktig å fortelle historier som gjør at folk er stolte av Lørenskog som bosted. Dette handler også om markedsføring av ulike tilbud som finnes slik at folk kan engasjere seg i lokalmiljøet.

I tillegg er det svært viktig å formidle lokaldemokratiet slik at folk både vet hvordan de kan påvirke, hvem som er deres folkevalgte og hvilke saker som er på dagsordenen.

Enhetlig profilering av kommunen er også et virkemiddel for å fremme tilhørighet og fellesskap og at folk finner kommunens tjenester under felles paraplyer der det er hensiktsmessig

Bokvalitet og inkluderende bomiljø

Satsingsområdet bokvalitet og inkluderende bomiljø innebærer prioritering av:

- *Ulike boligtyper som gir tilbud til alle boligsøkende*
- *Gode utearealer*
- *Klimavennlige byggematerialer og løsninger*
- *Samarbeid med bolignæringen*

Den omfattende boligbyggingen gjør at kommunen vil vokse sterkt også de neste årene. Fram til ca. 2014 var trenden at nye boligblokker ble tatt i bruk av eldre som flyttet fra eneboliger til mer lettstelte boliger. Fra 2015 endret dette seg og flere yngre i etableringsfasen valgte å bosette seg i de nye blokkleilighetene. I dag omfatter veksten i hovedsak unge i etableringsfasen med små barn.

Av 17 600 boliger i kommunen er 29 % i enebolig, 27 % i småhus, 39 % i boligblokk og 5 % i andre bygningstyper. 64 % av blokkleilighetene er tre-roms eller større. Andelen boliger i boligblokk vil ha størst økning de neste årene.

Tilgang til boliger i forskjellige prisklasser og størrelser er viktig for å få innbyggere til å trives og bli i Lørenskog. Et variert boligtilbud vil sørge for boliger for alle.

Kommunen skal kreve god bokvalitet i alt som bygges. Ved fortetting i eksisterende boligområder skal nabolagets egenart ivaretas, og vi skal i størst mulig grad tilpasse utbyggingen til eksisterende terreng.

Det skal være gode utearealer med grønne lunger, friluftslivs-/aktivitetsområder og turveier som knytter boligområdene sammen med Marka og andre større friluftslivsområder.

Alle boområder bør ha en god miks av ulike typer familier, folk i alle aldre og med ulik bakgrunn. Dette vil kunne bidra til trivsel, tilhørighet og et godt bomiljø. Møteplasser, grøntområder og utearealer er verdifullt i alle boområder, det forenkler nabokontakt og skaper sosialt lim.

Lørenskog skal de neste årene gjøre en særlig satsing for å sikre god bokvalitet. Retningslinjer for å sikre god bokvalitet utarbeides i 2020. Gode utearealer, soltilgang, ren luft og varierte boliger vil inngå. Miljøvennlige byggematerialer og løsninger skal også vektlegges.

Kommunen ønsker å samarbeide med bolignæringen for å sikre god bokvalitet og variasjon i boligtilbudet ved nybygging.

Tilrettelegging i bomiljøet for miljøvennlig forbruk og sirkulær økonomi vil også bli vektlagt.

Små skogholt, på folkemunne kalt "hundremeterskog", skal bevares til glede for lokalsamfunnet, også ved utbygging.

Oppfølging

Et godt bomiljø påvirker folks trivsel og livskvalitet. Opplevelsen av kvalitet er til en viss grad individuell og den er heller ikke statisk, men i endring i takt med samfunnsendringene. Det er derfor mange ulike faktorer kommunen må legge til grunn i sitt planleggingsarbeid.

Utvikling av bokvalitet og inkluderende bomiljø krever et systematisk arbeid fra overordnede planer og fram til det enkelte byggeprosjekt. Dette forutsetter godt tilrettelagte interne prosesser og effektivt samarbeid på tvers av fagmiljøer.

Arbeidet med revisjon av arealdelen vil skape en ny anledning til å profesjonalisere samarbeidet med stedsutvikling internt og eksternt, gjennom godt styrte prosesser og omfattende medvirkningsarbeid. Et viktig premiss for arbeidet er at utviklingen skal være bærekraftig, i dette ligger det at sosiale, økonomiske og miljømessige faktorer må hensyntas og er like viktige.

Kommunen arbeider også med å tilrettelegge for godt bomiljø gjennom læring og erfaringsdeling i prosjekter og nettverk. Et viktig prosjekt som skal bidra til å understøtte en særlig satsing for å sikre god bokvalitet er deltagelse i prosjektet "Strategic Housing". Dette er et forskningsprosjekt som utforsker bærekraftig boligutvikling og tar for seg problemstillingene om hvordan man skal sikre inkluderende lokale boligmarkeder som gir lavinntektsgrupper tilgang, som gir sosialt og økonomisk heterogene boligområder og som i sum gir mangfoldige byområder og nabolag?

"Strategic Housing" hadde sin oppstart i 2020 og vil løpe parallelt med utviklingen av en revidert arealdel.

Barnehager og skoler er viktige ressurser i lokalmiljøene. Utearealene er åpne for allmenn bruk utenfor åpningstidene, og tilbyr varierte og spennende lekearealer. Det skal planlegges for flerbruk og mulighet for utleie av aktuelle arealer inne i barnehager og skoler.

Kommunen vil trenge rundt 400 boliger til alle typer formål og til ulike innbyggere de neste årene. Det legges opp til at boligene skal fremskaffes i tre såkalte servicesentrum – det vil si områder med butikker, offentlig transport, frisør, lege, møteplasser i nærmiljøet. På denne måten vil flere kunne fortsette å bo i sitt nærmiljø og opprettholde relasjoner, selv om de har behov for hjelp til et sted å bo. Kommunens boligmasse vil ha betydning for stedsutviklingen, og planen legger opp til at kommunens boliger skal bidra til varierte og levende bomiljøer, på tvers av alder, økonomi, bakgrunn og bidra positivt til stedsutviklingen.

Kommunen samarbeider med utbyggere for å dekke boligbehovet. På den måten kan kommunen bidra til en større variasjon i boligmassen, siden prosjektene kan bestå av leiligheter utbygger selger selv, og leiligheter som tilfredsstillere behovene kommunen har.

Attraktive tettsteder skal være mangfoldige både hva gjelder arkitektur, møteplasser og aktiviteter. Kulturminner skal styrke et steds særpreget og kvaliteter og skape trivsel.

Gode uteområder skapes ved at Lørenskog vektlegger utvikling av sosial infrastruktur og velfungerende fysiske møteplasser. Innbyggerne skal ha tilgang til nabolagsparker og grøntområder, eksempelvis urbant landbruk, som inviterer til sosiale møteplasser og samhandling mellom flere generasjoner og kulturer.

Innbyggernes primærbehov og sosiale tilbud skal være tilgjengelig innenfor en gangavstand på ca. 10 minutter. En slik satsning krever at det etableres aktivitets- og idrettsanlegg, møteplasser/nærmiljøsentraler lokalt rundt i kommunen, slik at brukerne kan sykle eller gå til trening og sosiale samlinger.

Kommunen skal gjennom planlegging og detaljprosjektering ivareta Lørenskogs identitet og særpreget i tråd med samfunnsdelen. Det skal tilrettelegges for god stedsutvikling ved å styrke sentrum og lokalsentrene gjennom å skape kompakte byområder med god boligkvalitet rundt de sentrale kollektivknutepunkter.

God bokkvalitet og inkluderende bomiljø kan skapes ved fortetting med kvalitet hvor det tas hensyn til viktige kulturminner og kulturmiljøer, bygningsmiljøer, landskapskvaliteter og eksisterende terreng, bevaring og videreutvikling av grønt- og vannområder og ved at nye kvaliteter og tilbud tilføres eksisterende områder.

Gjennom samarbeid med utbyggere og næringslivet skal det legges til rette for funksjonsblanding i utbyggingsområder, mangfold av møteplasser tilrettelagt for alle, gode utearealer, trygge og lett tilgjengelige grøntområder tilrettelegges for aktiviteter hele året.

Gjennom nye planer og utbyggingsavtaler skal det sikres blandet boligsammensetting og arealeffektive boliger med god boligkvalitet. Retningslinjer for bokkvalitet skal legges til grunn ved all planlegging og prosjektering.

Videre skal det stilles konkrete krav til bebyggelse og anlegg som er tilrettelagt for alle typer brukere, og som bidrar til å bevare og utvikle urbane kvaliteter, menneskevennlige og trygge byrom, møteplasser og fellesarenaer.

Det skal motiveres til grønn mobilitet og miljøvennlige løsninger og materialer skal vektlegges ved all planlegging og prosjektering hvor kommunen skal gå foran som et godt forbilde.

Gjennom rekkefølgebestemmelser og utbyggingsavtaler sikres at private utbyggere er med å finansiere nødvendig infrastruktur som gater, parker og turstier.

Kommunen skal gi innbyggere innsikt i hvordan kommunen utvikler seg. Dette skal gjøres gjennom digitale flater, innsyn i planer hvor en kan se i kart, finne saksdokumenter og annen informasjon. Det kan også dreie seg om 3D-modeller av ulike områder som gir et bedre inntrykk via det visuelle enn en kan lese seg til i dokumenter.

Bred ungdomssatsing

Satsingsområdet bred ungdomssatsing innebærer prioritering av:

- Ungdomsmiljø
- Utdanning og arbeid
- Møtesteder for ungdom
- Organisert og uorganisert idrett, fritidsaktiviteter, kulturtilbud og friluftsliv

I denne valgperioden skal det legges vekt på en bred ungdomssatsing. Satsingen skal være en styrking av det arbeidet som allerede gjøres for ungdom i Lørenskog. Et trygt oppvekstmiljø, med fortsatt tidlig innsats, utgjør en helhet der barndom og ungdomstid må ses i sammenheng. En bred ungdomssatsing er ikke ment å stå i veien for dette, men innebærer en tydeligere prioritering av tiltak for ungdom. Samarbeid internt i kommunen og mellom kommunen, andre offentlige myndigheter, næringslivet og ulike organisasjoner er avgjørende for gode resultater innen dette satsingsområdet.

Veksten i Lørenskog gir kommunen ansvar for flere barn og unge og utfordrer kapasiteten innenfor flere tjenester. Det må årlig skaffes flere barnehage- og skoleplasser, og behovet for hjelpetjenester til barn og unge vokser. Det er økt press på idrettsanlegg.

Bred ungdomssatsing handler om å sikre gode ungdomsmiljøer hvor ungdom trives, og med minst mulig kriminalitet, rus og andre problemer. Det skal spesielt arbeides med kriminalitetsforebyggende tiltak. Kommunen skal sørge for lavterskeltilbud for ungdom og tilgang til organiserte og uorganiserte aktiviteter og fritidsaktiviteter, og det skal legges til rette for trygge møteplasser i ungdommens nærmiljøer. At ungdommen får oppleve og utøve kultur er viktig for trivsel, fellesskap og mestringsfølelse. Lørenskog har et unikt utgangspunkt med et levende organisasjons- og kulturliv, et flott kulturhus og en musikk- og kulturskole på faglig høyt nivå. Samtidig skal vi ta vare på og fremme den gamle kulturen, med lokal kulturarv og fokus på gamle tradisjoner innen håndverk og jordbruk, med utgangspunkt i miljøet som har vokst opp rundt Skårer gård og Lørenskog bygdemuseum.

Lørenskog kommune skal legge til rette for at ungdommen gjør gode valg for egen framtid. De skal føle mestring, fullføre skolen og få arbeid. I dette arbeidet blir det viktig å motvirke barnefattigdom og gi gode oppvekstsvilkår. Videreføring av flerfaglig, tidlig innsats gjennom hele oppveksten er en forutsetning for å lykkes i arbeidet med å utvikle gode ungdomsmiljøer.

Oppfølging

I arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel ble ungdom utfordret til å komme med sine tanker og innspill. Kommunen fikk en svært god oppslutning til dette medvirkningsarbeidet i skolene og stor entusiasme fra elevene som kom med mange gode innspill og verdifulle refleksjoner. Denne måten å jobbe på bør kommunen videreutvikle og bruke i andre sammenhenger i planarbeid og prosjekter.

En bred ungdomssatsing starter med de små. Fokuset skal derfor være bedret koordinering og flerfaglighet med fokus på tidlig innsats.

En viktig satsning er kompetanseutvikling med spesielt fokus på relasjonen mellom voksne og barn. Dette skal bidra til at alle barn får best mulig læring og utvikling i barnehagetiden som de kan bygge på videre.

Gjennom videreføring av et eget ungdomsteam, vil barneverntjenesten skreddersy innsatsen opp mot målgruppen. Tiltaket inngår i en større satsing på kriminalitetsforebygging sammen med øvrige tjenester i kommunen, politiet og den ideelle stiftelsen UNIFY. I tillegg til å tilby riktig hjelp så tidlig som mulig, skal tiltaket forebygge institusjonsplassering av ungdom.

Barnevernvakten er viktig for å fange opp utfordringer hos barn og unge i regionen. Med bakgrunn i den store befolkningsveksten i regionen må det sikres riktig kapasitet på denne tjenesten.

Å fullføre og bestå det 13-årige skoleløpet er en viktig premisse for å lykkes i utdanning og arbeidsliv. Kommunen må videreføre det tverrfaglige fraværsteamet og utvide tilbud til flere skoler.

Mobbing er et alvorlig samfunnsproblem og kan gi barn og unge store traumer. Gjennom arbeidet i det rådgivende og støttende team mot mobbing (RSTM), vil kommunen fortsette arbeidet og gi råd og støtte til både elever, foreldre og skoler som har behov for bistand i alvorlige mobbesaker.

Arbeidet med samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak videreføres, og det er vedtatt å øke kapasiteten i Utekontakten. Arbeidet med å styrke samarbeidet mellom de ulike tjenestene som jobber med målrettet arbeid for ungdom i kommunen skal styrkes.

Skolene er viktige med tanke på å forebygge utenforskap. Det å oppdage barn og unge som strever tidlig og iverksette tiltak er viktig. Det er derfor viktig å styrke og videreføre deltakelsen i den statlige satsingen "Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis".

Det er behov for å bevisstgjøre og øke kunnskapen til foreldre med innvandrerbakgrunn om hva som er gjengs barneoppdragelse og grensesetting av barn og ungdom i Norge. Denne veiledningen vil baseres på den kultursensitive ICDP-foreldreveiledningsmetodikken med et ekstra fokus på eldre barn og ungdom. Rekruttering av foreldre til gruppeopplæring vil blant annet skje gjennom innvandrernettverket "Nettverksbyggerne".

Mange familier med store og flere behov, opplever det som krevende å forholde seg ulike instanser i kommunen. Gjennom samarbeid med disse familiene, skal man finne frem til bedre måter å samarbeid internt i kommunen slik at familiene skal slippe å forholde seg til mange instanser. Dette skal blant annet gjøres gjennom en samarbeidsmodell basert på "Velferdsrab" fra Asker kommune. Erfaringene fra Asker tilsier at det ofte handler om bolig og inntekt, men viser også at innbyggerne får til også større endringer i livet. Dette vil ha konsekvenser for både barn og unge.

Å ha en bolig, helst en man eier selv, er viktig. Kommunen skal derfor videreføre en offensiv bruk av startlån og tilskudd. Dette kan f.eks. gjøre flere i stand til å kjøpe den boligen de i dag leier. Dette er bra for barnefamilier, fordi barn kan fortsette å bo i samme bomiljø, opprettholde relasjoner, fortsette på samme skole osv. At flere økonomisk vanskeligstilte kan eie egen bolig, kan bidra til å redusere at sosial ulikhet går i arv. Ved at foreldre kan bygge egenkapital i egen bolig fremfor å leie, vil de øke mulighetene for å bidra til at deres barn etter hvert også kan komme seg inn i boligmarkedet.

Barn skal oppleve en trygg og god oppvekst og en ungdomstid med håndterbare utfordringer. En rekke forebyggende tilbud skal bidra til det.

NAV har ungdomssatsning som et hovedinnsatsområde, og skal videreføre styrking av kompetanse og organisering for å følge opp unge tidligere og tettere. Dette betyr f.eks. tettere oppfølging av unge på ordinære arbeidsplasser og styrket samarbeidet med videregående skoler. Målet er å redusere frafallet i skolen, formidle flere tilbake til videregående utdanning og høyere utdanning, få flere ut i jobb og bedre unges psykiske helse og sosiale forhold.

Samarbeidet mellom Lørenskog fotballklubb, rus og psykisk helse og NAV hvor det er kommet i gang to gatelag for både ungdom og yngre voksne i risiko eller med rusutfordringer, skal videreføres.

Kulturtilbudene til ungdom i Lørenskog bør reflektere mangfoldet av interesser hos dagens ungdom. At ungdommen får oppleve og utøve kultur er viktig for trivsel, fellesskap og mestringfølelse. Lørenskog har et unikt utgangspunkt med et levende organisasjons- og kulturliv, et flott kulturhus og en musikk- og kulturskole på faglig høyt nivå.

Godt ungdomsmiljø skapes ved at unge i Lørenskog møter faglig kompetente voksne som tilrettelegger for et mangfold av aktiviteter og tilbud som oppleves relevante og lett tilgjengelige for dem. Tilgang til lokale fritidsklubber i nærmiljøet kan sikre at de unge sluses trygt inn i aktiviteter og gode ungdomsmiljø etter hvert om de vokser til.

Downtown og Unify-prosjektet er gode eksempler på kommunens satsning på barn og unge. Nye og eksisterende møtesteder for barn og ungdom utvikles ved at det nå satses på styrking av fritidsklubbene, som er en arena for mange barn i Lørenskog.

Fritidstilbudene for barn og unge i kommunen skal koordineres for økt tverrfaglig samarbeid mellom tjenestene. Det skal organiseres og tilrettelegges for samarbeid mellom kommunen, frivillig og privat sektor. Det vil bli spesielt viktig i forbindelse med pandemien å løfte tiltak som sikrer alle barn og unge tilgang til fritidstilbud, uavhengig av økonomiske forhold. En styrking av opplevelseskortet kan være et tiltak som kan bidra til dette.

Utdanning og arbeid sikres ved at unge i Lørenskog får muligheter til ulike former for arbeidstrening, sommerjobb og nødvendig støtte og veiledning. Bred ungdomssatsning skal hindre utenforskap gjennom gode lavterskeltilbud. Kommunen skal sørge for at barnehager, skoler og idretts- og fritidsarenaer er sentrale i stedsutviklingen. Disse møteplassene skal ha god lokalisering med tilstrekkelig kapasitet og kvalitet, og dette skal sørge for at organisert og

uorganisert idrett, fritidsaktiviteter, kulturtilbud og friluftsliv kan utvikles og gode ungdomsmiljø kan skapes.

Den kulturelle skolesekken skal sørge for et relevant kulturtilbud av høy kvalitet ut i skolene, med tilpasset innholdet til hvert klassetrinn. Alle produksjoner har som mål å engasjere og stimulere til læring og aktivitet.

Kommune skal gjennom planlegging og samarbeid med utbyggere og næringslivet tilrettelegge for funksjoner og anlegg som bidrar til aktivitet, trivsel, trygghet for barn og unge.

Kommunen skal sørge for at barnehager, skoler, idretts- og fritidsarenaer, møteplasser har god lokalisering med tilstrekkelig kapasitet og kvalitet. Det vil arbeides for at de unge trekkes mer direkte inn i planarbeidet i tidlig fase hvor mulighetene for medvirkning er størst. Dette kan for eksempel være involvering når det foreligger et planinitiativ, eller tidlig involvering i kommunens arbeid med områderegulering og kommunenes egne utbyggingsprosjekter.

Visningssenteret som etableres i 2021 vil kunne gi ungdom en ny arena for å møtes, få informasjon og gi innspill på utviklingen av Lørenskog.

I kommunens egne planer er det viktig å se på muligheter for sambruk av lokaler og tomter slik at de kan utnyttes mest mulig effektivt, og da spesielt med tanke på ungdom. Det vil også vurderes hvorvidt det er mulig å gjøre enkle midlertidige tiltak i lokaler og/eller tomter som står ledige for å stimulere til aktivitet og trivsel hos barn og unge. Eksempler på det er midlertidig bruk av lokaler til uorganiserte musikk/spill og treningsaktiviteter. Det samme gjelder uteområder hvor det kan etableres enkle installasjoner som skateramper, benker, bordtennisbord, sjakkbord mm.

Kommunen vil også tilrettelegge for å stimulere til friluftaktiviteter for ungdom ved å rehabilitere dammer, og legge til rette for bading, rekreasjon og opphold.

Ungdomsrådet er et viktig bidrag for å sikre at ungdommens stemme blir hørt i Lørenskog, i tillegg til å vekke interessen blant unge for å engasjere seg i saker som angår dem.

Å nå ungdommen med informasjon og holdningsskapende arbeid, krever helt andre kanaler og virkemidler enn andre målgrupper. Det er derfor viktig å både benytte et språk som ungdom forstår og i kanaler som ungdommen er på.

Det er også viktig å styrke arbeidet med å skaffe og tolke relevant styringsinformasjon slik at en kan forstå og forutse utviklingen innen utvalgte områder som eksempelvis fravær i skolen, resultater i skolen, ungdomskriminalitet mv.

Satsingen på sommerjobber for ungdom gir nyttig erfaring i arbeidslivet, samt bidrar til bedre økonomi. Det skaper også bedre innsikt i hva en kommune er og kan bedre rekrutteringen.

Trygg og miljøvennlig transport

Satsingsområdet trygg og miljøvennlig transport innebærer prioritering av:

- *Et trygt og tett nettverk av gode turveier og snarveier, samt gang- og sykkelveier der gående og syklende som hovedregel er adskilt*
- *Bedre busstilbud på tvers i Lørenskog*
- *Innovasjonsprosjekter innen grønn mobilitet*
- *Tilrettelegging for lading av elbiler, bildeling og samkjøring*

Befolkningsveksten skaper en kraftig økning i transportbehovet. Målet er at denne økningen dekkes med miljøvennlig transport. Da må flere sykle, gå, ta buss og tog. Vi må la bilen stå litt oftere. En svært stor andel av korte reiser internt i Lørenskog gjøres med bil. Mange av disse reisene kunne ha vært erstattet med sykkel.

Kommunen skal jobbe videre med å skifte ut kommunens bilpark fra biler med fossilt drivstoff til elektriske biler og sykler, samt utarbeide insentiver for å benytte alternativer til bil til jobben. Innen 2030 skal Lørenskog kommune være en klimanøytralt drevet kommune.

Lørenskog skal videreføre satsingen på grønn mobilitet. Satsingen er viktig for miljø, trafiksikkerhet, helse og trivsel. Det skal være enkelt og attraktivt å velge miljøvennlige måter å reise på. Det gjelder for innbyggere, besøkende og de som arbeider i Lørenskog.

Trygge gang- og sykkelveier er viktig for at folk skal velge å sykle og gå. Flere sykkelveier må være adskilt fra fortau slik at gående og folk med nedsatt funksjonsevne kan ferdes trygt. For å bedre tilgjengeligheten kan kommunen etablere flere snarveier og grønne forbindelser. Dette forutsetter samarbeid med innbyggere i de aktuelle boområdene.

Bedre busstilbud på tvers av hovedtraseene vil redusere reisetiden mellom boligområder og andre målpunkt. Flere bussavganger og lavere priser vil også øke attraktiviteten. Samarbeid mellom kommuner, forskningsmiljøer, næringsliv, Ruter og andre regionale aktører er en forutsetning for å lykkes i dette arbeidet.

Ca. 75 % av klimagassutslipp i Lørenskog i 2018 kom fra veitrafikken. Lørenskogsamfunnet skal halvere sine utslipp innen 2030, sett i forhold til 1991

Oppfølging

Den nye arealdelen i kommuneplanen blir viktig for å sikre grønn mobilitet med gode forbindelser for gående og syklende og korridorer for kollektivtrafikk. Denne vil følge opp tiltakene i plan for grønn mobilitet og ladestrategien som ble ferdigstilt i 2020.

Kommunestyret har vedtatt at Lørenskog skal være en klimanøytralt drevet kommune innen 2030. Ambisjonen om redusert klimagassutslipp er en stor utfordring, ikke bare for Lørenskog kommune, men for regionen rundt hovedstaden. Det er også en høy grad av kompleksitet med

hensyn til avhengigheter og faktorer som påvirker. Behovet for å revidere temaplan for klima og energi må vurderes.

Kommunen vil videreføre samarbeidet med klimarådgivningsfirmaet Footprint som skal bistå i arbeidet med å utvikle en anbefaling til hvordan kommunen mest effektivt når klimamålet.

Dette arbeidet vil også kreve tverrsektorielt samarbeid og innovasjonsaktiviteter.

Intensjonsavtalen om at Lørenskog skal bli en Trafikksikker kommune ble inngått høsten 2020. Ambisjonen er et godt trafikksikkerhetsarbeid vil gi mindre skader, trygt lokalmiljø og fornøye innbyggere. Trygg trafikk bistår kommunen i dette arbeidet. I arbeidet er skoler og barnehager, i tillegg til teknisk sektor involvert, samt ansatte, elever og foreldre.

Mange kommunalt ansatte forflytter seg rundt i kommunen. Man vil fortsette arbeidet med å skifte ut kjøretøy med fossilt brennstoff med el-biler, samt at ansatte bruker sykkel, el-sykkel og el-sparkesykkel.

Arbeidet med en aldersvennlig kommune har identifisert at transport er ett av fem områder man må lykkes med for at kommunen skal oppleves trygg og god, også inn i alderdommen. Arbeidet med å bestille minibuss hjem til døra på Fjellhammer har vært godt mottatt og det vurderes å utvide tilbudet.

Etableringen av servicesentrum vil kunne bidra til å redusere behov for transport, ved at det innbyggerne trenger i hverdagen oftere befinner seg i gangavstand fra der flere bor. Videre kan kommunens arbeidsform med å utvikle konsepter i tettere samarbeid med utbyggere, innbyggere og næringsliv, bidra til at nye boligkonsepter kan etableres med bildelingsordninger og andre delingsløsninger, fremfor at alle trenger egne biler.

Utvikling av turkart som viser turmuligheter i sentrum og i marka vil være et godt folkehelseiltak ved at flere og nye målgrupper vil benytte kommunens tur- og friluftslivmuligheter.

I 2021 skal det utarbeides samferdselsplan/grønn mobilitetsplan. Målet er at all vekst i transportbehovet skal tas med gange, sykkel og kollektiv. Planen utarbeides i samarbeid med alle sektorer og andre samarbeidspartnere.

Skårersletta skal utvikles til et attraktivt byrom, dvs. en bygata med god fremkommelighet for syklende og gående, samt ha et effektivt og godt kollektivtilbud. Det skal utarbeides en drift- og vedlikeholdsstandard for Skårersletta som skal sikre denne utviklingen.

Når nye veier planlegges skal trafikksikkerhet for mange trafikanter få spesiell oppmerksomhet og prioriteres. Ved planlegging av formålsbygg skal trafikksikkerheten for brukerne undersøkes bredt og ikke bare i nærområdet til bygget.

I veidriften på vinteren skal sikkerhet og fremkommelighet på gang-/sykkelveier og fortau prioriteres. Kollektivtraseene skal også prioriteres i vinterdriften. I vårrengjøringen prioriteres gjennomgående og mye brukte gang-/sykkelveier for å legge til rette for tidlig sykling.

Trygge lokalmiljø, med gang- og sykkelveier som binder kommunen og nabokommunene sammen, sikrer gode og grønne ferdselsårer for gående og syklende. Kommunen har et ansvar for å påvirke og stimulere innbyggerne til å velge miljøvennlige alternativer. Dette kan både gjøres ved å fremme alternativene i nyhetssaker, sørge for gode digitale kart og god skilting.

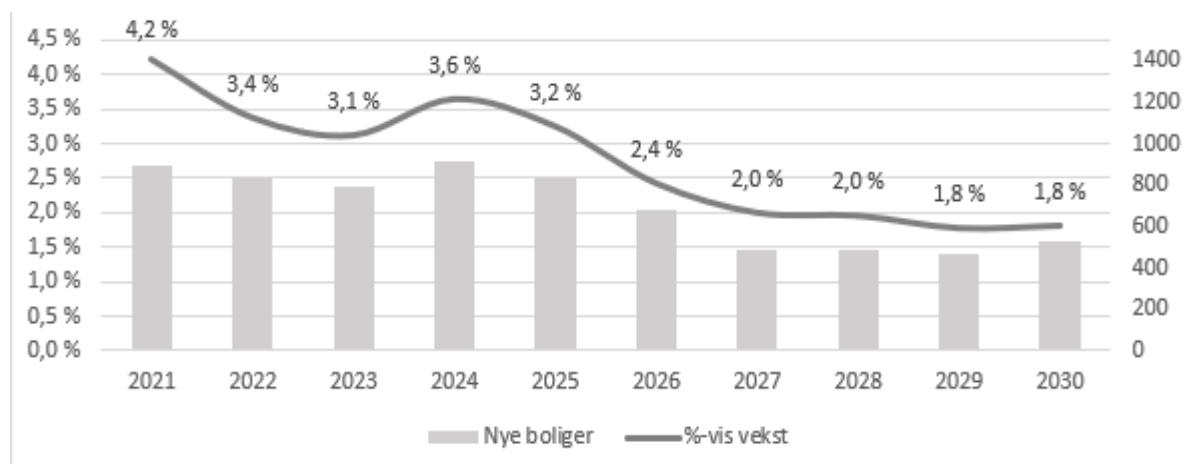
5. Befolkning og befolkningsutvikling

Kommunens sentrale beliggenhet i randsonen til Oslo og boligmangelen i regionen, fører til at tilgangen på nye boliger skaper befolkningsvekst i kommunen. På den annen side fører en generell sentralisering og urbanisering til at mange søker mot bynære strøk som Lørenskog. Følgelig er også befolkningsveksten er pådriver for boligbyggingen.

Det er sterk vilje til boligutvikling i kommunen, og ved inngangen til 2021 var det ca. 1 400 nye boliger under oppføring. I tillegg er det potensiale for ytterligere 2 400 nye boliger i vedtatte reguleringsplanen. Dette indikerer at befolkningsveksten også vil holde seg høy i tiden framover, forutsatt at den økonomiske situasjonen ikke endrer seg vesentlig.

Det er områdene med høy boligbygging som vil ha den største veksten. Skårerødegården og Lørenskog sentrum vil fortsette å vokse. Mot slutten av 10-års perioden vil utbyggingen av Fjellhamar være i gang og veksten øker også betydelig i det området.

Det forventes en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 3,9 % de neste 5 årene. Deretter vil den avta til rundt 2 % mot 2030, dog med en viss usikkerhet. Veksten frem mot 2025 er rimelig sikker da den følger av allerede igangsatt boligbygging. Veksten lengre ut i perioden er avhengig av utbygger.

Kilde: Lø2020H

Lørenskog vil fortsette å tiltrekke seg unge i etablererfasen og barnefamilier. Dette er tydelig i områder med høy boligutvikling, men trenden er også den samme i godt etablerte boligområder.

Det har vært en økning i antall fødsler de siste 5 årene, og prognosen tilsier at innbygger nummer 50 000 kommer i 2025.

På grunn av innflytting av barn i førskole-alder, må kommunen etablere 120-160 nye barnehageplasser årlig den neste 10-års-perioden. Dette vil forplante seg videre i skolealder i siste del av periodene.

Det er også en høy prosentuell vekst i de eldste aldergruppene. Dette skyldes ikke nødvendigvis høy innflytting, men at levealderen øker. De siste 20 år har kvinners forventede levealder økt fra 81,4 år til 84,9 år. Menns forventede levealder har i samme periode økt fra 76 år til over 81,5 år. Dette sammen med et økende antall personer i disse alderskategoriene (store barnekull etter 2. verdenskrig), gir stor økning i gruppen over 75 år. På tross av bedre helse for de eldste og bedre boforhold, vil behovet for omsorgstjenester øke.

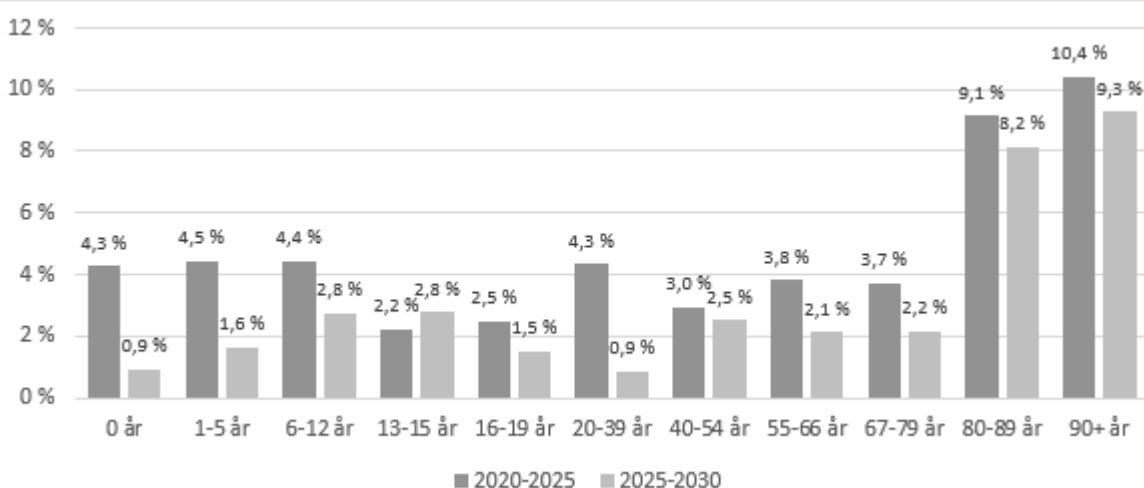
Alderssammensetning og befolkningsutvikling per 31. desember 2020

	I alt	0	1-5	6-12	13-15	16-19	20-39	40-54	55-66	67-79	80-89	90+
2020	42 740	501	2 597	3 568	1 603	2 061	11 570	9 118	5 846	4 444	1 233	199
2025	51 117	608	3 175	4 359	1 780	2 319	14 076	10 465	6 963	5 272	1 797	303
2030	56 527	636	3 433	4 961	2 027	2 495	14 676	11 784	7 701	5 842	2 529	443

Gjennomsnitt årlig prosentuell utvikling

2020-2025	3,9 %	4,3 %	4,5 %	4,4 %	2,2 %	2,5 %	4,3 %	3,0 %	3,8 %	3,7 %	9,1 %	10,4 %
2025-2030	2,1 %	0,9 %	1,6 %	2,8 %	2,8 %	1,5 %	0,9 %	2,5 %	2,1 %	2,2 %	8,2 %	9,3 %

Prosentuell endring i ulike aldersgrupper

Kilde: Lø2020H

Gjennomsnittsinbyggeren i Lørenskog er 39 år gammel. Det er litt lavere enn resten av landet. Som det fremgår av grafen over, er det særlig stor økning i aldersgruppen under 13 år de neste 4-5 årene. De påfølgende 5 årene er veksten mindre, forutsatt at fødselstall og innflytting endrer seg vesentlig.

Ved inngangen til 2020 bor det ca. 2,3 personer per bolig.

Lørenskogs innbyggere har en høy mobilitet. Det er mange som flytter ut og inn av kommunen og i tillegg har vi en høy flytting internt. I 2020 flyttet 4 390 til kommunen mens 3 330 flyttet ut. Det gir en turnover på 75 %. Det vil si at for fire innflyttere til kommunen, så flytter tre ut av kommunen. Vi antar at flyttemønsteret vil holde seg jevn de neste årene.

6. En effektiv organisasjon

En effektiv kommune gir tjenester med tilfredsstillende kvalitet og med en akseptabel og bærekraftig kostnad. Kostra-tallene viser at Lørenskog kommune er en ganske kostnads-effektiv kommune. Det betyr ikke at det alltid vil være slik. Forutsetninger endrer seg i form av økonomi, teknologi og ikke minst forventninger.

Nedenfor er det gitt et kort innblikk i noen aktiviteter, prosesser og prosjekter som Lørenskog kommune har satt i gang for å utvikle kommunen. Det er mange andre utviklingsaktiviteter som også pågår, men de nevnte er i stor grad gyldig for hele kommuneorganisasjonen, og har stor betydning for hvordan kommunen skal møte innbyggerne i fremtiden.

Tjenestegjennomgangen

Tjenestegjennomgangen i Lørenskog skal se på hvordan kommunen kan gi tjenester til innbyggerne mer effektivt, med rett kvalitet og med en bærekraftig kostnad. Innbyggernes behov og forventninger til tjenester endrer seg, og da må kommunen også endre oss. Målet er at innbyggeren opplever kommunen som helhetlig, og at kommunens ressurser utnyttes mest mulig effektivt.

Når tjenesten gjennomgås, gjøres det med utgangspunkt i innbyggernes og brukernes behov, og i nært samarbeid med tjenestene. Tjenestegjennomgangen handler også om hvordan oppgavene løses; har man de riktige verktøyene, er kommunen organisert riktig for å kunne gi tjenester i tråd med innbyggernes forventninger og krav, er arbeidsprosessene optimale og er kommunen i stand til å møte innbyggernes forventninger.

Tjenestegjennomgangen har også en økonomisk side. Med kraftig befolkningsvekst er det ikke økonomisk bærekraftig å gi samme tjenesteopplegg/-omfang til nye mottakere, uten å se på om tjenestene kan gis på en annen måte eller med en annen kvalitet. Innsparingstiltak og tjenesteforbedringer identifiseres og anbefales, slik at de kan inkluderes i økonomiplanarbeidet 2022-2025.

Prosjektet skal også utvikle og iverksette en metode og kultur for tjenesteforbedring og tjenesteutvikling bygget på tjenstedesign. Tjenstedesign er en metode som i mye større grad enn vanlig utviklingsmetodikk skaper noe **sammen med brukeren**. Samskaping med brukeren, som kan være både innbyggere, næringsliv og medarbeidere i kommunen gjør at man kan levere mer treffsikre tjenester, oppdage unødvendigheter tidlig og bidra til en mer effektiv organisasjon med tilfredsstillende tjenester og en bærekraftig økonomi.

Leveranser i prosjektet:

- Anbefale tjenesteutviklingstiltak
- Fortsatt bærekraftig økonomi
- Ledelse som bygger endringskultur
- Fremme helhetstenking og tjenesteutvikling gjennom etablering av virksomhetsarkitektur

Virksomhetsstyring

Kommunens rolle er å være tjenesteyter, myndighetsutøver, samfunnsutvikler og demokratisk arena. Kommunen skal ved siden av å ivareta disse rollene, utvikles og tilpasses endringer i omgivelsene. Dette betyr å løse daglige oppgaver, opptre på en måte som skaper tillit blant innbyggere og sørge for å være rustet for fremtiden. Når man kombinerer dette med den vekst og utvikling kommunen står ovenfor, er det behov for å planlegge, prioritere og følge opp hvordan kommunens ressurser brukes.

Lørenskog kommune ønsker å ha en effektiv drift og levere gode tjenester til innbyggerne. Virksomhetsstyring etableres som en prosess for å bidra til å styre kommunen etter politiske ønsker å ivareta samfunnsansvaret.

Ved å sette felles mål, planlegge hvordan målene skal nås og følge opp underveis, skal kommunen bygge en "rød tråd" – en sammenhengende linje - fra politiske ambisjoner og beslutninger til gjennomføring. Virksomhetsstyring blir på denne måten et verktøy for å bidra til riktig prioriteringer for en styrt utvikling.

God og helhetlig virksomhetsstyring skal sikres gjennom å skape sammenhenger og ha godt samspill mellom ulike fagområder. For å sikre at tiltak som krever samarbeid mellom ulike fagområder er det viktig at avhengigheter er avklart tidlig og at det er satt av ressurser fra alle involverte. Dette fordrer både tidlig involvering og helhetlig prioritering.

Virksomhetsstyring skal altså bidra til å svare ut politiske forventninger, sikre iverksettelse av politiske vedtak og skape en mer effektiv organisasjon. Dette gjøres ved å se flere ting i sammenheng og inkludere internkontroll, styringsdata, tjenesteutvikling og analyse som en del av utviklingen. Kommunen skal i tillegg fortsette å utvikle arbeidet med plansystemet og følge opp fra overordnede planer til daglige gjøremål og prioriteringer.

Virksomhetsarkitektur

Virksomhetsarkitektur er sammenhengen mellom organisering, arbeidsprosesser og informasjon/teknologi.

Virksomhetsarkitektur dreier seg om hvordan en virksomhet er organisert, hvilke tjenester som leveres, hvordan arbeidsprosesser er satt sammen og hvordan IT-løsninger utnyttes. Gjennom innføringen av virksomhetsarkitektur ser man på hvert tjenesteområde i Lørenskog og hvordan arbeidsprosesser, teknologi og informasjonsflyt henger sammen. Dette er også et arbeid som andre kommuner jobber med og Lørenskog er sammen med andre kommuner og KS med på å etablere felles måter å kartlegge og dokumentere sammenhengene på.

Kartlegging av prosesser, teknologi og informasjonsflyt vil gi kommunen en god oversikt over sammenhengene, og vil forenkle implementering av utviklingstiltak framover. Det vil også gi mer effektiv utvikling ved at helheten ivaretas og en kan se konsekvenser og sammenhenger vesentlig raskere enn hvis en ikke har slik oversikt.

Tjenesteutvikling og digitalisering

Digitalisering skal gi en enklere hverdag for innbyggere, næringsliv og frivillig sektor gjennom bedre tjenester, mer effektiv ressursbruk og legge til rette for produktivitetsokning i samfunnet.

For å få til dette må en utvikle tjenestene med brukeren i sentrum og med vekt på mer effektiv oppgaveløsning. Her er også kompetanse om virksomhetsarkitekturen viktig, samt å ha kompetanse om og oversikt over tilgjengelig teknologi og hvilke muligheter dette gir. Dette handler også om endringsledelse og kompetanse- og utviklingsutvikling. Dette betyr alt fra ny kompetanse – inklusive avlæring av tidligere praksis - til nye holdninger.

I Lørenskog benyttes felles nasjonale løsninger og kommunen deltar i interkommunale nettverk som samarbeider om større utviklingsprosjekter. Med stor utviklingsaktivitet, er det viktig at man prioriterer de riktige tiltakene og prosjektene til riktig tid.

Kommunen skal være en kunnskapsbasert organisasjon. Det betyr at man baserer beslutningene på innsikt, samt forbedrer og fornyer hvordan kommunen skaper og leverer tjenestene basert på reelle behov og at økonomisk bærekraft ivaretas.

7. Folkehelse

Folkehelsemål

Kommunene skal i henhold til folkehelselovens § 5 utforme en folkehelseoversikt hvert fjerde år som utgjør et kunnskapsgrunnlag for kommunes planstrategi. Kommunen skal fastsette mål og strategier for folkehelsearbeidet som er egnet til å møte kommunens folkehelseutfordringer gjennom øvrig planverk. Mål og strategier skal forankres i planprosessene etter plan- og bygningsloven.

Lørenskog kommunes innsatsområder for folkehelse

Kommunens **tiltaksplikt** i henhold til folkehelseloven innebærer at kommunen skal iverksette tiltak på de områder med størst folkehelseutfordringer. Folkehelseoversikten angir prioriterte innsatsområder for å møte folkehelseutfordringer i årene fremover. Følgende innsatsområder skal prioriteres i 2021-2024:

- Helsebringende nærmiljøer med aktiviteter for alle
- Forebygging av ensomhet og psykisk uhelse
- Godt koordinerte tjenester

Lørenskog kommune skal:

- Iverksette tiltak innenfor prioriterte områder som imøtekommer utfordringer
- Integrere folkehelse i kommunale planer, utviklingsarbeid og i tiltak i alle sektorer
- Legge til rette for at innbyggere kan ta gode helserelaterte valg

Oppfølging og prioriteringer i økonomiplanen:

- Lørenskogs gjeldende folkehelseoversikt med prioriterte innsatsområder skal oppdateres årlig og være tilgjengelig for alle på kommunens nettside. Folkehelseoversikten skal brukes som kunnskapsgrunnlag for etablering av tiltak i alle sektorer.

Kommunen skal følge opp prioriterte innsatsområder for folkehelse i planverk ved rullering. Tiltak skal forankres i planer eller etableres som oppfølging av planer i alle sektorer.

Tiltak skal også iverksettes som direkte oppfølging av utfordringer relatert til befolkningens helsetilstand.

Kommunen skal følge opp eventuelle varige negative konsekvenser av koronapandemien for befolkningen, og iverksette nødvendige tiltak for å imøtekomme disse.

Kommunens skal prioritere tverrsektorielt samarbeid i utvikling, iverksetting og oppfølging av folkehelse tiltak.

Økte stillingsressurser til koordinering av folkehelsearbeidet skal vurderes for å sikre planforankring, mobilisering av ressurser, etablering av tiltak og tverrsektorielt arbeid og samarbeid. Ny organisering av arbeidet med utforming av oversiktsdokumentet skal også vurderes. rammebetingelser

8. Statlige føringer

Regjeringens perspektivmelding

Regjeringen la 12. februar frem sin perspektivmelding. Perspektivmeldingen legges frem for Stortinget hvert 4. år. Meldingen handler om utfordringer i norsk økonomi de neste førti årene, og regjeringens strategier for å løse dem. Fra meldingen, som er på 375 sider, refereres følgende:

"I årene fremover står Norge overfor både nye og kjente utfordringer i form av eldrebølgen, høyere utgifter, lavere oljeinntekter, det grønne skiftet, sikre velferdssamfunnets bærekraft m.m. Utgangspunktet for å håndtere disse utfordringene er svært god siden vi har et av verdens største finansielle fond og er i en god finansiell situasjon. Regjeringen vil føre en politikk som vil skape høy sysselsetting i privat sektor og satse på utdanning, integrering, inkludering, innovasjon og effektivisering.

Kommunene spiller en avgjørende rolle i den norske velferdsstaten ved at de har ansvaret for viktige velferdstjenester som grunnutdanning og eldreomsorg. En stadig større andel av barn vokser opp i sentrale områder. Utfordringen med flere pleietrengende vil derfor bli størst i små kommuner, som får færre mennesker i arbeidsfør alder sammenlignet med antall pensjonister. En hensiktsmessig kommunestruktur, samarbeid om viktige oppgaver og riktig ansvarsdeling mellom stat og kommune blir avgjørende for å kunne ivareta det økende omsorgsbehovet. Offentlige virksomheter må ta i bruk ny teknologi for å jobbe smartere og det må fortsatt legges til rette for kommunesammenslåinger.

Nasjonalbudsjettet 2021 viste beregninger gjort til fremleggelsen av budsjettet at om lag 21 pst. av handlingsrommet er anvendt til å styrke kommuneøkonomien. Det inkluderer satsinger på kunnskap og samferdsel i kommunal regi. Den årlige økningen i utgiftene til folketrygden og demografidrevne utgifter i helseforetakene og kommunesektoren forventes å bli høyere frem til 2030 enn i perioden vi har bak oss. De demografidrevne utgiftene i kommuner og helseforetak har de siste ti årene økt med vel 4 mrd. kr årlig. Økningen i disse utgiftene vil tilta i takt med at andelen av befolkningen over 80 år stiger, og økningen vil bli nær 5 mrd. kr årlig de siste årene frem mot 2030. At folk holder seg friske lenger, kan begrense utgiftsveksten noe. Handlingsrommet det nærmeste tiåret er bare akkurat nok til å dekke opp for veksten i helse- og omsorgsutgiftene som følger av endringer i befolkningen. I 2060 anslås det et inndekkingsbehov på offentlige budsjetter tilsvarende 5,6 pst. av BNP for Fastlands-Norge. Nye satsninger må finansieres ved omprioriteringer, kutt eller skatteøkninger.

Kommunesektoren har ansvaret for en stor del av tjenesteproduksjonen i offentlig forvaltning, og står for om lag 20 pst. av samlet sysselsetting i Norge. Samlede inntekter tilsvarer om lag 19 pst. av BNP for Fastlands-Norge. Av driftsutgiftene, vil kommunenes handlingsrom isolert sett øke med 1,4 mrd. kr årlig, eller 14 mrd. kr etter 10 år.

Regjeringen arbeider for at arealplanleggingen i kommunene skal forebygge tap og skader som følge av blant annet flom og skred. Kommunene er sentrale i arbeidet med å håndtere klimarisiko. Gjennom sivilbeskyttelsesloven er kommunene pålagt en beredskapsplikt med

krav om å utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse. Kommunene skal kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe i lokalsamfunnet og vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer og konsekvenser for lokalsamfunnet. Plan- og bygningsloven er det sentrale verktøyet for å sikre god planlegging. Loven pålegger kommunene å "forebygge risiko for tap av liv, skade på helse, miljø og viktig infrastruktur, materielle verdier mv.", samt å sørge for at risiko- og sårbarhetsanalyser gjennomføres ved utarbeidelse av planer for utbygging. Kommunene kan i fremtiden bli økonomisk ansvarlig for skader som skyldes manglende tiltak for å møte klimaendringer.

Det er fra 1. januar 2021 innført en plikt for kommunene til å stille vilkår om norskopplæring for sosialhjelpsmottakere under 30 år, dersom manglende norskkunnskaper er årsaken til at en person ikke er selvhjulpent. Plikten gjelder de som har rett og plikt til introduksjonsprogram. Det er stor variasjon i resultatene i introduksjonsprogrammet. I noen kommuner kommer åtte av ti inn i arbeid eller utdanning. I andre kommuner er det bare tre av ti som er i arbeid eller utdanning året etter avsluttet program. Regjeringen har endret bosettingskriteriene slik at anmodning til kommunene om å bosette flyktninger nå sendes blant annet ut fra en vurdering av hvilke kommuner som lykkes med å få flere i jobb og utdanning. Flere i arbeid er regjeringens viktigste svar på de langsiktige utfordringene med å finansiere velferds-samfunnet.

Kommunene har viktige oppgaver i arbeidet med forebygging. KS har sammen med sine medlemmer utviklet Utenfor-regnskapet. Målgruppen i denne modellen er utsatte barn og unge. Formålet er å vise konsekvensene av at disse faller ut av utdanning og senere arbeid. Modellen beregner hvordan kostnader og inntekter fordeler seg på ulike offentlige budsjetter på tvers av forvaltningsnivåer. Modellen kan være et godt verktøy for å vise potensialet i tidlig innsats. Samtidig er det viktig å få bedre kunnskap om hvilke konkrete tjenester og tiltak som virker best og mest kostnadseffektivt for å oppnå målene som settes.

Kommunene får særlige utfordringer når andelen eldre innbyggere øker. I tiårene fremover vil det stå færre yrkesaktiv alder bak hver pensjonist. I dag står det fire personer i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist og i 2060 vil det kun stå to. Utfordringen med flere pleietrengende vil bli størst i de små kommunene, som jevnt over også har de laveste fødselsratene. De minste kommunene vil dermed ha færre mennesker i arbeidsfør alder per pensjonist enn det større kommuner vil ha. Regjeringen mener at kommuneslåinger kan være en mulig løsning på denne utfordringen.

Prinsippene om juridisk og økonomisk rammestyring ble også nylig lovfestet i ny kommune-lov. Her slås det fast at det kommunale og fylkeskommunale selvstyret ikke bør begrenses mer enn det som er nødvendig for å ivareta nasjonale mål. En områdegjennomgang av øremerkede tilskuddsordninger til kommunene viser at det finnes 250 slike ordninger der staten har definert behov og prioritering for kommunene. Det er satt i gang tiltak for å redusere antallet og øke treffsikkerheten av slike ordninger, som i mange tilfeller går på tvers av handlefriheten til lokal innovasjon som rammestyring legger til rette for.

Riksrevisjonen har vist at kommunene henger etter i digitaliseringsarbeidet, at mange av kommunene ifølge egne vurderinger ikke har tilstrekkelig kompetanse på området, og at digitalisering ikke blir prioritert fordi kostnadene anses som for høye. Et flertall av kommunene

oppgir videre at de ikke har et systematisk arbeid for å realisere gevinster av digitalisering. Produktivitetskommissjonen konkluderer med at selv om man i Norge i stor grad overlater digitaliseringsarbeidet i kommunal sektor til kommunene, er det ikke noe formelt i veien for en strammere statlig styring av kommunenes digitaliseringsarbeid. En sterkere styring bør ha som mål at tjenestene til innbyggerne skal bli enklere, og at kostnadene ved utvikling, drift og forvaltning av systemene skal bli lavere. De seneste årene har flere initiativ bidratt til økt samordning på digitaliseringsområdet i kommunal sektor.

Det er et mål for regjeringen å ha levende lokalsamfunn og vekst i hele landet. Vektlegging av samfunnsøkonomisk lønnsomhet blir ofte fremstilt som at det står i motsetning til å ta hensyn til sterke distrikter. Det kan skyldes at prosjekter med få brukere ofte kan gi lavere samlet nytte. Det betyr imidlertid ikke at prosjekter i distriktene nødvendigvis vil være mindre lønnsomme enn prosjekter i tettbygde strøk. Store muligheter for næringsutvikling vil også kunne gi samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Samfunnsøkonomisk lønnsomhet vil uansett være et viktig kriterium for å ordne køen av mulige prosjekter, også for tiltak der verdien av samlede nyttevirksomheter ikke anslås å overstige kostnadene. Koronapandemien har vist med stor tydelighet at samfunnet kan utsettes for store og brå endringer. Man vil aldri kunne vite hvordan verden blir, men man kan være sikre på at den er i endring. Derfor må regjeringen bygge systemene for planlegging og prioritering slik at de håndterer endringer i prosjektene, samfunnet og rammebetingelsene"

Kommuneproposisjonen 2022

Regjeringens målsetting med prioriteringene overfor kommunen er:

- Kommuner skal være til innbyggernes beste
- Det skal være gode og forutsigbare økonomiske rammer
- Det skal være handlingsrom til å utforme gode tjenester
- Kommunen skal bidra til at det skapes mer og at flere inkluderes

Regjeringens anser de langsiktige utfordringer for kommunene å være:

- Flere eldre, relativt færre i yrkesaktiv alder, avtagende vekst i skatteinntekter og i avkastning fra oljefondet
- Tilrettelegge for å jobbe smartere
- Handlingsrom gjennom rammefinansiering og målstyring

Som det fremgår av det første prikkpunkt blir det flere eldre, noe som vil øke demografikostnadene betydelig. Sett i nasjonalt perspektiv vil demografikostnadene bli tre ganger større frem mot 2027 for deretter å falle noe ut frem mot 2032 hvor det oppstår ny kostnadsvekst.

Kommunene og pandemien

Kommuneproposisjonen er sterkt preget av den pandemien Norge har vært og fortsatt er rammet av. Koronapandemien har preget landet sterkt siden mars 2020.

Inngripende tiltak fra myndighetene har fått store konsekvenser for livet i familier, for eldre, barn og ungdom. Arbeidslivet har vært sterkt påvirket av smitteverntiltakene.

Det er regjeringens vurdering at kommunesektoren har gjort en imponerende innsats i samfunnets møte med pandemien. Kommunene har stått overfor store praktiske utfordringer med å ivareta samfunnskritiske funksjoner under virusutbruddet. Kommunene har bekjempet de helsemessige konsekvensene av pandemien, gjennom smitteverntiltak, testing, smittesporing og vaksinerings.

Kommunene har i en krevende situasjon sørget for at innbyggerne har mottatt tjenester de er avhengig av i det daglige, som skole, barnehager og helse- og omsorgstjenester.

I 2020 ble det bevilget 18 mrd. kr til ulike tiltak for å bekjempe pandemien og de ulike konsekvenser av den.

I 2021 er det bevilget koronamidler til kommunesektoren på nær 16 mrd. kr. I revidert nasjonalbudsjett 2021 foreslår regjeringen ytterligere 7,3 mrd. kr i økte rammetilskudd til kommunesektoren inkl. fylkeskommunen. I løpet av august vil det bli gjort en ny vurdering av merutgifter og mindreinntekter med sikte på ytterligere kompensasjon.

Gjenåpning

Samfunnet vil gradvis gjenåpnes fremover, og økonomien vil ta seg opp. Arbeidstakerne kan etter hvert vende tilbake til en mer normal hverdag, og sosiale aktiviteter kan gjenopptas.

Samtidig er de langsiktige konsekvensene av pandemien uvisse. Krisen har rammet ulike grupper skjevt. Norge må være forberedt på ettervirkninger og utfordringer for mange grupper. Det kan være knyttet til psykisk helse, ensomhet og andre helsemessige forhold, vold og overgrep i nære relasjoner, barn og unge som har mistet opplæring, arbeidstakere som har mistet jobben og har vanskeligheter med å komme tilbake i arbeidslivet. Ettervirkninger av pandemien kan ramme kommunens innbyggere på ulike måter. I håndteringen av pandemiens ettervirkninger vil kommunene også ha en viktig rolle.

Regjeringens strategier

For at innbyggerne også på lang sikt skal kunne få gode velferdstjenester, må det gjøres noen grep. Slik kan regjeringens strategier for å møte utfordringene oppsummeres:

1. Skape flere jobber
2. Verdiskaping og jevn fordeling sikres gjennom at flest mulig er i arbeid
3. En effektiv og fremtidsrettet offentlig sektor
4. Klima- og miljøutfordringene må møtes med en offensiv politikk

For å møte samfunnsutfordringene må vi jobbe smartere. Innovasjon, digitalisering og bruk av ny teknologi er helt sentralt. Regjeringen vil legge til rette for at innovasjon kan skje gjennom å gi kommunene handlingsrom og insentiver til å innovere.

Kommunesektoren må ha god økonomi for fortsatt kunne gi gode tjenester og satse på fremtidens løsninger. Dette oppnås best med mer rammefinansiering og mindre øremerking, slik at kommunene kan finne lokalt tilpassede løsninger og beholde gevinsten når ting gjøres smartere.

Den statlige styringen av kommunesektoren bør baseres på mer målstyring og mindre detaljstyring. Regjeringen ønsker å sette overordnede mål, og har tillit til at kommunene finner gode måter å nå disse målene på.

Det økonomiske opplegget for 2022 – i nasjonalt perspektiv

Regjeringen legger opp til en realvekst i frie inntekter på mellom 2,0 og 2,4 mrd. kr i 2022. Inntektsveksten for 2022 som varsles i denne proposisjonen, er regnet fra anslått inntektsnivå i 2021 i revidert nasjonalbudsjett 2021. Midlertidige tiltak, slik som koronatiltakene, er korrigert ut av veksten.

Regjeringen legger opp til at kommunene får mellom 1,6 og 2,0 mrd. kr av den foreslåtte veksten i frie inntekter. Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter er anslått til mellom 1,7 og 2,6 mrd. kr.

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har foretatt beregninger som viser at kommunesektoren kan få merutgifter i 2022 på om lag 1,2 mrd. kr knyttet til den demografiske utviklingen. Av dette er 0,9 mrd. kr knyttet til tjenester som finansieres av de frie inntektene, fordelt på knapt 0,6 mrd. kr på kommunene og knapt 0,4 mrd. kr på fylkeskommunene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet anslår en vekst i kommunesektorens samlede pensjonskostnader i størrelsesorden 0,6 mrd. kr i 2022, ut over anslått lønnsvekst.

I beregningene av pensjonskostnader for 2022 er det flere faktorer som medfører stor usikkerhet. Dette gjelder blant annet endret reguleringsmetode for løpende pensjoner i 2021 og størrelsen på frigjorte premiereserver. Departementet vil basert på oppdatert informasjon komme tilbake med et nytt anslag på merkostnader til pensjon i statsbudsjettet for 2022.

Med en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 2,0–2,4 mrd. kr legger regjeringen opp til å gi sektoren rom for å styrke tjenestetilbudet til innbyggerne utover at økningen i sektorens demografikostnader og pensjonskostnader i 2022 blir dekket.

Vekst i kommunenes samlede inntekter avhenger av mange faktorer i tillegg til vekst i frie inntekter. Utviklingen på en del av disse postene er krevende å forutsi før statsbudsjettet legges frem på høsten. Signalet om vekst i samlede inntekter kan dermed fort være utdatert når statsbudsjettet legges frem og signalet gir lite forutsigbarhet for sektoren. Regjeringen legger derfor opp til at det ikke gis et slikt signal fra og med kommuneproposisjonen for 2023. På vanlig måte fastsettes de kommunale og fylkeskommunale skattørene for 2022 ved behandlingen av statsbudsjettet for 2022. Det legges opp til at skattøren fastsettes på grunnlag av målsettingen om at skatteinntektene skal utgjøre om lag 40 prosent av kommunenes samlede inntekter.

Pensjonskostnader

Kommunal- og moderniseringsdepartementet anslår en vekst i kommunesektorens samlede pensjonskostnader i størrelsesorden 600 mill. kr i 2022, utover anslått lønnsvekst. Anslaget er beheftet med betydelig usikkerhet.

Endret reguleringsmetode i 2021 gir økte pensjonspremier for kommunesektoren i 2021. Dette vil isolert sett bidra til en vekst i de samlede pensjonskostnadene for 2022, og denne effekten er hensyntatt i anslaget for sektorens merkostnader til pensjon i 2022.

Ny offentlig tjenstepensjon har, sammen med nye regler for samordning av ytelsene fra tjenstepensjonen med ytelsene fra folketrygden, medført en vesentlig reduksjon i kravet til pensjonsordningenes avsetninger for fremtidige pensjonsforpliktelser. Denne reduksjonen i kravet til premiereserve resulterer i at det i 2021 frigjøres et større beløp for kommunesektoren, som overføres til kommunenes premiefond. Departementet har grovt anslått for sektoren samlet at 20 mrd. kr blir tilført premiefond som følge av frigjøringen.

Kommunene og fylkeskommunene kan bruke disse midlene til delbetaling av de årlige pensjonspremiene. Bruk av premiefond til å betale premiene vil føre til at kommunenes og fylkeskommunenes utbetalinger av pensjonspremier til pensjonsordningene blir tilsvarende redusert.

Bruk av premiefond vil derfor isolert sett redusere kommunenes eller fylkeskommunenes samlede pensjonskostnader det påfølgende året. Dette følger av reglene for regnskapsføring av pensjon i kommuner og fylkeskommuner.

Kommunene og fylkeskommunene står i utgangspunktet fritt til å bestemme i hvilken takt de frigjorte midlene som er tilført premiefond skal benyttes til å betale premiene. En ansvarlig økonomiforvaltning tilsier at kommunene og fylkeskommunene bør fordele bruken av de frigjorte midlene over tid med tanke på å få til en jevn utvikling i pensjonskostnadene.

Departementet har i anslaget for de samlede pensjonskostnadene for 2022 lagt til grunn at kommunene fordeler bruken av de frigjorte midlene over en periode på syv år. Det vil si at det er lagt til grunn at kommunesektoren benytter 1/7 av de frigjorte midlene til å dekke pensjonspremiene i 2021¹. Departementet legger opp til at også anslaget for pensjonskostnadene i 2023 og påfølgende år vil bli basert på at kommunene fordeler bruken av de frigjorte midlene over syv år.

Det vil si at anslagene for merkostnader i årene fremover ikke vil ta høyde for at kommuner og fylkeskommuner eventuelt har en raskere bruk av de frigjorte midlene enn syv år.

Skjønnskuddet for 2022

Kommunal- og moderniseringsdepartementet fordeler årlig en del av rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner etter skjønn. Formålet med skjønnskuddet er å kompensere

---

¹Ordinær bruk av premiefond kommer i tillegg

kommuner og fylkeskommuner for lokale forhold som ikke fanges opp i den faste delen av inntektssystemet, og å bidra til fornying og utvikling.

Departementet foreslår at den samlede skjønnsrammen for 2022 blir satt til 1 372 mill. kr, hvorav 990 mill. kr fordeles til kommunene.

Statlige styringssignaler

Regjeringen gir gjennom styringssignaler, dvs. hvilke satsninger som regjeringen vil fremme i statsbudsjettet og som vil ha ulike grader av konsekvenser for andre, ikke minst kommunene. Nedenfor er det satt opp stikksordvis en oversikt over forhold som vil påvirke Lørenskog kommune.

Mer utfyllende informasjon finnes i Kommuneproposisjonens kap. 7.

Barn og familier

- Barnevernsreformen

Helse og omsorg

- Rusreformen
- Likeverdsreformen
- Leve hele livet
- Kompetanseløft
- Demensplan
- Pårørendestrategi Nasjonalt velferdsteknologi
- Nytt krav til samarbeidsavtale mellom kommuner og helseforetak
- Digitalisering og e-helse

Kommunal og modernisering

- Statlig styring av kommuner
- Endring i IKS-loven
- Retningslinjer om offentlig etikk
- Endringer i plan- og bygningsloven
- Endringer i regler for utbyggingsavtaler
- Endringer i gjennomførings- og byggesaksdelen av plan- og bygningsloven knyttet til overvannshåndtering.

Kunnskap

- Ny opplæringslov
- Ny tolkelov
- Integreringsloven og virkemiddelgjennomgangen

Samferdsel

- Nasjonale føringer for riks- og fylkesveier

9. Finansielle måltall - økonomiske handlingsregler

Økonomiske handlingsregler

Ny kommunelov, som gjelder fra 1. januar 2020, stiller krav om at kommunestyret skal vedta finansielle måltall for kommunen. Kommunestyret har plikt til å forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid, og de finansielle måltallene er et verktøy for langsiktig styring av kommunens økonomi.

Lørenskog har i flere år hatt finansielle måltall – eller handlingsregler som Lørenskog har valgt å kalle det - og er i så måte god kjent med denne metodikken.

Kommunen har nå disse handlingsreglene:

Handlingsregel 1 - Overskuddstrategi

Kommunens netto driftsresultat skal gjennomsnittlig utgjøre minst 2 % av kommunens brutto driftsinntekter i planperioden.

Handlingsregel 2 - Gjeldsstrategi

Kommunens netto gjeld målt i % av kommunens samlede driftsinntekter skal reduseres. (denne handlingsregelen har kommunestyret tidligere suspendert)

Handlingsregel 3 - Investeringsstrategi

40 % av de samlede investeringer søkes finansiert ved bruk av egne midler.

Handlingsregel 4 - Fondsstrategi

Kommunens disposisjonsfond bør utgjøre minimum 10 % av kommunens samlede driftsinntekter.

Kommunens investeringsfond bør utgjøre minimum 2 % av kommunens samlede driftsinntekter.

Handlingsreglene er svært ambisiøse. Den økonomiske situasjon og kommunens behov for å tilpasse drift og investeringer til befolkningsvekst tilsier at det ikke er mulig å oppnå målsettingene i handlingsreglene på kort eller mellomlang sikt. Måloppnåelsen må skje gjennom langsiktige og disiplinerte prosesser over flere år.

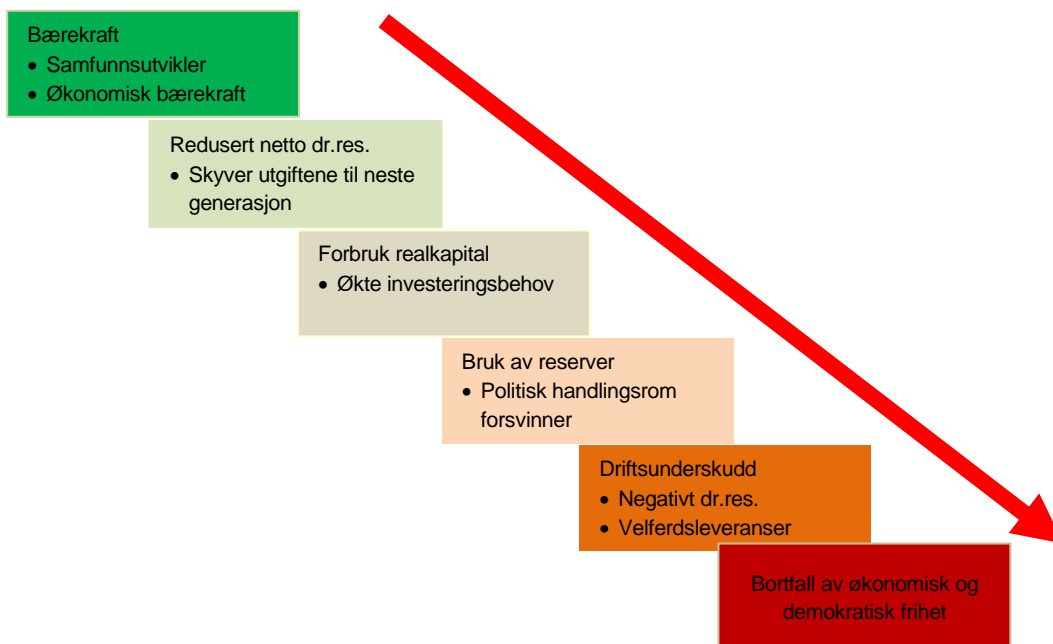
I det følgende redegjøres det for, basert på den aktuelle økonomiske status, hvordan handlingsreglene kan oppnås.

Økonomisk styring

Kommunaløkonomisk styring dreier seg i korte trekk om å skape seg handlingsrom; gjøre det man trenger og ønsker, men samtidig ha midler igjen til å tåle at uventede ting skjer – svært likt privatøkonomien.

Kommunen skal ikke "bare" yte tjenester, med også å ivareta rollen som samfunnsutvikler, demokratisk arena og myndighetsutøver. Dette krever også økonomisk bærekraft i tillegg til at de demokratiske og politiske prosesser selvsagt er intakte.

Mangel på eller bortfall av økonomisk bærekraft, kan gi en slik utvikling fra en god og bærekraftig økonomi til bortfall av frihet til å gjøre frie valg, reelt sett havne i Robek:

Illustrasjonen over kan vi kalle en "bærekraftstrapp". Foreløpig er Lørenskog på de øverste trappetrinn, men dersom drifts- og investeringsutfordringene ikke håndteres riktig – gjennom prioritering og styring - vil man måtte ta den tunge veien ned ett eller flere trinn.

Økonomiske premisser

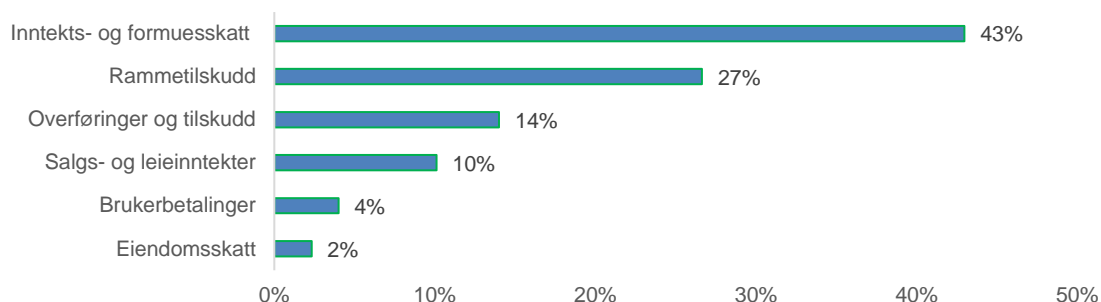
Kommunens økonomi påvirkes i all hovedsak av tre forhold:

- Driftsinntektene
- Driftsutgiftene
- Finansutgifter/-inntekter

Driftsinntektene

Grovt sett kan kommunens inntekter deles i to. Den ene inntektskilden er skatt og rammetilskudd. Den andre er salgs-/leieinntekter og brukerbetaling.

Nedenfor vises fordelingen av kommunens driftsinntekter som gjennomsnitt av perioden 2015-2020:

Inntekts- og formuesskatt, eiendomsskatt og rammetilskudd utgjør ca. 72 % av kommunens inntekter, og er den største inntektskilden. Disse inntektene har kommunen liten eller ingen mulighet til selv å påvirke, i hvert fall på kort sikt. Inntektene avhenger i stor grad av vedtak som gjøres i Stortinget, befolkningsvekst, innbyggernes skatteevne, mv.

28 % er overføringer/tilskudd, salgs-/leieinntekter og brukerbetaling. Gebyrinntektene innen selvkost utgjør en sentral del av salgs- og leieinntektene.

Overføringer og tilskudd er integreringstilskudd, sykelønnsrefusjoner o.l.

Salgs- og leieinntekter er blant annet husleieinntekter fra kommunale boliger.

Brukerbetalinger består i hovedsak av oppholdsbetaling i sykehjem, SFO og barnehager, kulturskole, egenandeler i helse, omsorg og mestring. Inntektene reguleres delvis i forskrifter eller årlig av Stortinget, og kommunens påvirkning av nivået er knyttet til inntekter som utgjør en marginal del av de samlede inntekter.

Lørenskog kommune har innført eiendomsskatt på næringseiendommer, dette utgjør om lag 2 % av kommunens driftsinntekter.

Eiendomsskatt på boliger utgjør et betydelig inntekspotensiale. Det legges imidlertid til grunn at eiendomsskatt på boliger ikke er aktuelt å innføre i inneværende økonomiplanperiode og omtales derfor ikke nærmere.

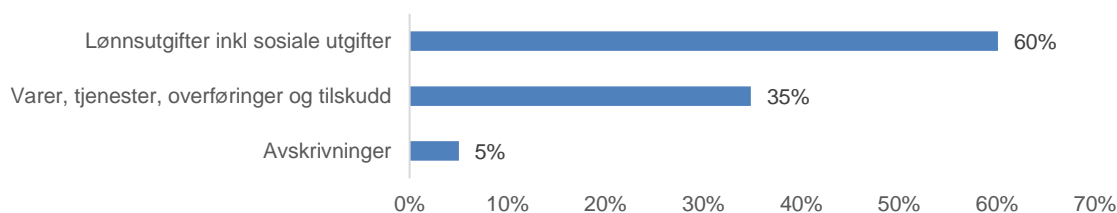
Driftsutgiftene

På samme måte som driftsinntekter, kan driftsutgifter deles i to hovedkategorier. Den ene er lønn inklusive sosiale utgifter som utgjør ca. 60 % av utgiftene. Resten, ca. 35 % er kjøp av varer og tjenester².

---

² Avskrivninger på 5 % er ingen utgift, men uttrykk for nedskrivning av verdier på anleggsmidler. Avskrivninger har ingen resultatkonsekvens.

Nedenfor vises fordeling av kommunens driftsutgifter som gjennomsnitt av perioden 2015-2020:

Driftsutgiftene representerer kommunens kostnader til tjenesteproduksjon. Kommunen gir viktige tjenester til innbyggerne, og tjenesteproduksjonen søkes holdt på et relativt jevnt nivå uten for store svingninger fra år til år.

I tråd med utviklingen, må tjenestene dimensjoneres i forhold til vekst i innbyggertallet, og innbyggernes endrede og nye behov.

Finansutgifter/-inntekter

Utgiftene omfatter renter og avdrag på kommunens gjeld. Disse oppstår som et resultat av investeringer og graden av lånefinansiering.

Avdrag beregnes annerledes enn i privatøkonomien ved at en beregner et minsteavdrag som skal være likt avskrivningene justert for forholdet mellom størrelsen på lånegjelden og størrelsen på de avskrivbare anleggsmidlene.

Rentene følger av størrelsen på gjelden og de til enhver tid gjeldende rentevilkår.

Finansinntekter omfatter i all hovedsak renter på kommunens bankinnskudd. Jo høyere likviditet og rentenivå, jo høyere finansinntekter.

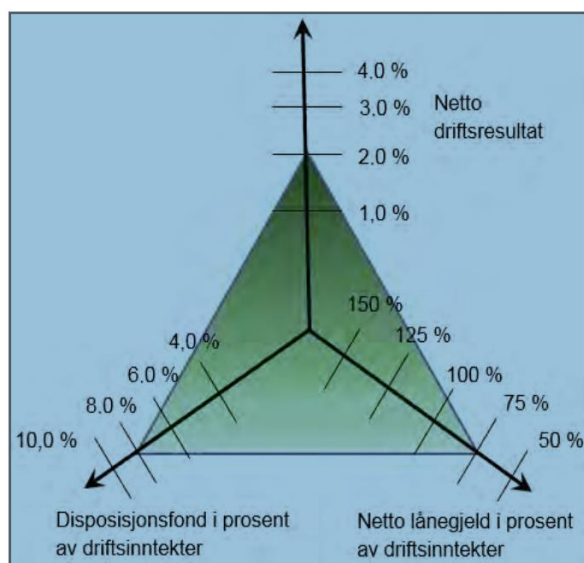
Kommunaløkonomisk bærekraftsmodell (KØB)

Kommunaløkonomisk bærekraftsmodell tar utgangspunkt i Riksrevisjonens undersøkelse av kommunenes låneopptak og gjeldsbelastning.

Modellen skal, gjennom å beskrive økonomisk balanse eller ubalanse, og sammen med de finansielle måltall, bidra til langsiktig styring, bærekraft og forutsigbare kommunale tjenester.

Riksrevisjonen legger til grunn i denne modellen at kommunene må ta utgangspunkt i 3 forhold; gjeldsnivået, driftsresultat og disposisjonsfond og se disse i en sammenheng.

Økonomisk bærekraft opprettholdes når trekanten er tilstrekkelig stor og når det er balanse mellom størrelse på gjeld, netto driftsresultat ("overskudd") og fond. Det betyr at kommunens økonomiske parameter ideelt sett bør være slik for å være i balanse:

- Gjeldsnivået er maksimalt 75 % av driftsinntektene
- Disposisjonsfondet er minst 8 % av driftsinntektene
- Driftsresultatet er minst 2 % av driftsinntektene

Lørenskog kommune og kommunaløkonomisk bærekraftsmodell

Investeringsomfang og gjeldsoppbygging

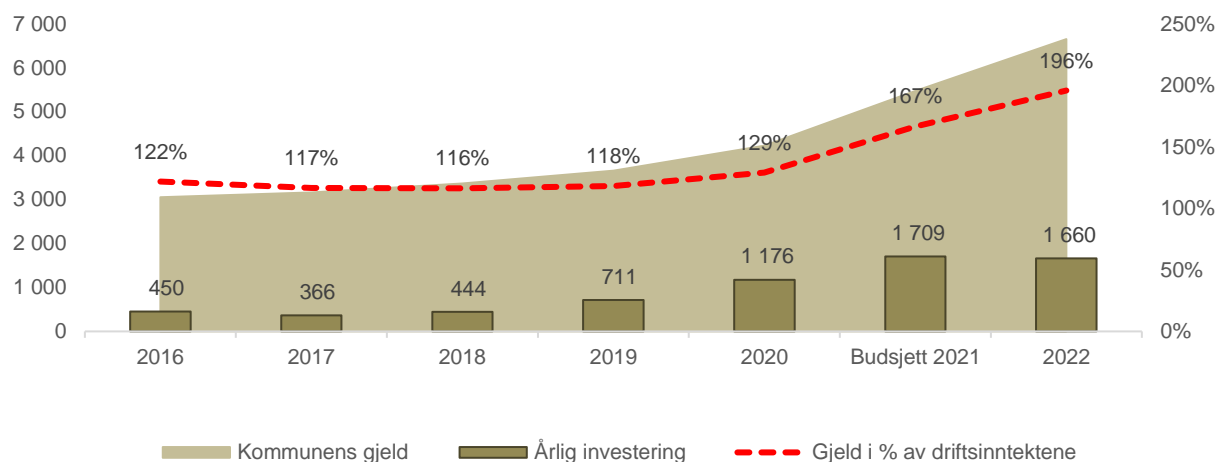
Sentralt i forståelsen av Lørenskog kommunens økonomi, er en oversikt over investeringsomfang og gjeldsoppbygging.

I planperioden 2021-2024 er de årlige investeringer på ca. 1,2 mrd. kr. Dette medfører en gjeldsoppbygging fra 4,2 mrd. kr til 7 mrd. kr.

Gjeld er for så vidt ikke noe problem, men det avhenger av både betjeningsevne og hvordan gjelden finansieres. Gjeld som genererer inntekter, som f.eks. investeringer i teknisk infrastruktur og som kan finansieres med kommunale avgifter, vil i prinsippet være greit, i hvert fall finansielt sett. Det samme gjelder bygninger som finansieres med eksterne tilskudd eller husleie.

Noen annet gjelder investeringer som ikke eller i liten grad påvirker inntektene. Det vil i praksis si gjeld som må betjenes av kommunens frie inntekter (skatt og rammetilskudd). Selv om skoler og barnehager mv., indirekte påvirker de frie inntekter, er det ikke samsvar på nivået av den endringer og nivået på økningen i renter og avdrag. I tillegg skal effekten på de frie inntekter også dekke økte driftsutgifter.

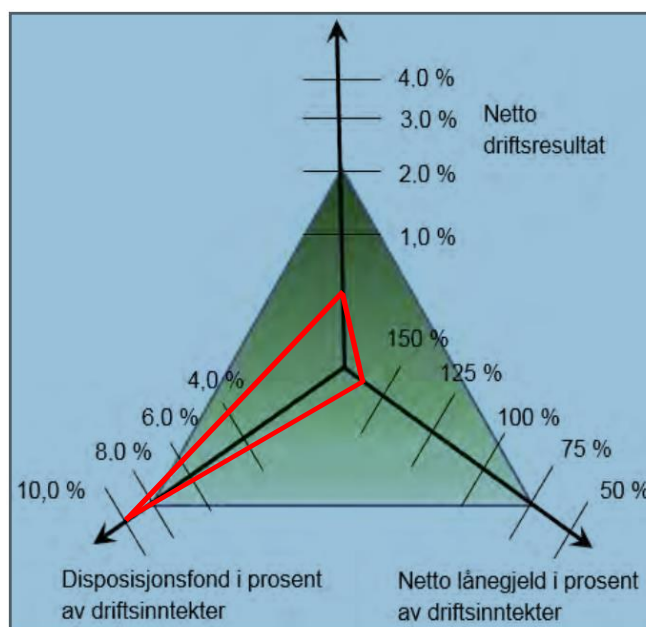
Gjeldsoppbygging

Som det fremgår av grafen, skjer det en betydelig gjeldsoppbygging på få år. Fra 2018 til 2022 øker gjelden med 80 %-poeng. Det tilsvarer en nominell doblingen av gjelden, målt i kr.

Det høye investeringsnivået i økonomiplanperioden tilsier at en større andel av inntektene fremover må gå til å betjene lånegjeld. Summen av renter og avdrag øker fra 215 mill. kr til 330 mill. kr, altså med 115 mill. kr.

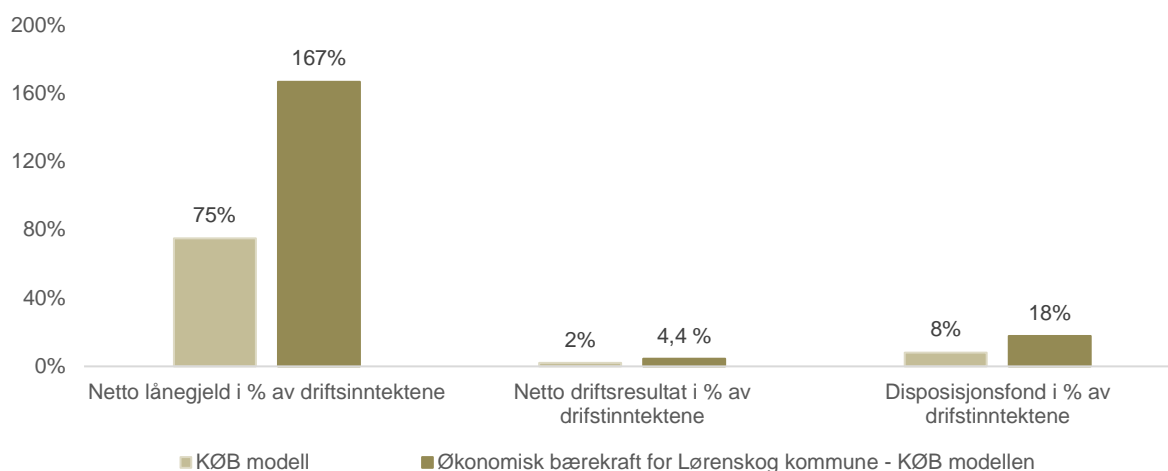
Dersom en tar utgangspunkt i KØB-modellen, og beskriver Lørenskog situasjon (med rødt), vil det se slik ut:

Som det går frem av illustrasjonen er det, basert på budsjett 2021, en betydelig ubalanse i kommunens økonomi.

Hvis en legger kommunens gjeldsnivå til grunn og beregner - teoretisk - hvordan de to øvrige parameter må være for å skape balanse, vil man måtte ha disse resultat:

Regner vi dette om til økonomiske størrelser, vil dette bety at netto driftsresultat måtte vært ca. 146 mill. kr og disposisjonsfondet måtte vært nesten 600 mill. kr:

	Netto lånegjeld	Netto driftsresultat	Disposisjonsfond
KØB-modell			
Lørenskog 2021 – kr	5,5 mrd. kr	15 mill. kr	338 mill. kr
Lørenskog ved bruk av KØB-modell – i kr		146 mill. kr	584 mill. kr
Differanse i kr – dagens situasjon		131 mill. kr	246 mill. kr

Med et så høyt nivå på lånegjelden sett opp mot inntektene, burde altså netto driftsresultat vært minst 4,4 %, og disposisjonsfondet burde vært minst 18 % av driftsinntektene. Det betyr at kommunens driftsnivå i 2021 er 131 mill. kr høyere enn det er i budsjett 2021, samt at kommunen burde hatt et disposisjonsfond som er 246 mill. kr høyere enn ved utgangen av 2020.

Dette er en teoretisk modell, og slike økonomiske resultat og forutsetninger for økonomisk balanse er også helt urealistiske. Men de illustrerer hvor krevende et slikt gjeldsnivå er, og hvilke risikoer dette medfører.

Hvordan påvirke kommunens økonomiske situasjon på sikt?

Modellen tar altså utgangspunkt i kommunens gjeldsnivå. Gjeldsnivået kan kun reduseres ved at fremtidig investeringsnivå reduseres og en høyere andel av kommunens disponible midler benyttes til å egenfinansiere investeringene.

Lørenskog kommune må ha et langsiktig perspektiv og bruke lang tid på å oppnå målsettingene i handlingsreglene. Alternativet er dramatiske kutt, både på drifts- og investeringsnivå, noe som verken er forsvarlig, mulig eller ønskelig.

Man kan se for seg tre mulige tiltak, enten hver for seg eller aller helst i en kombinasjon:

- Øke inntektene
- Redusere driftsutgiftene
- Redusere investeringsnivået

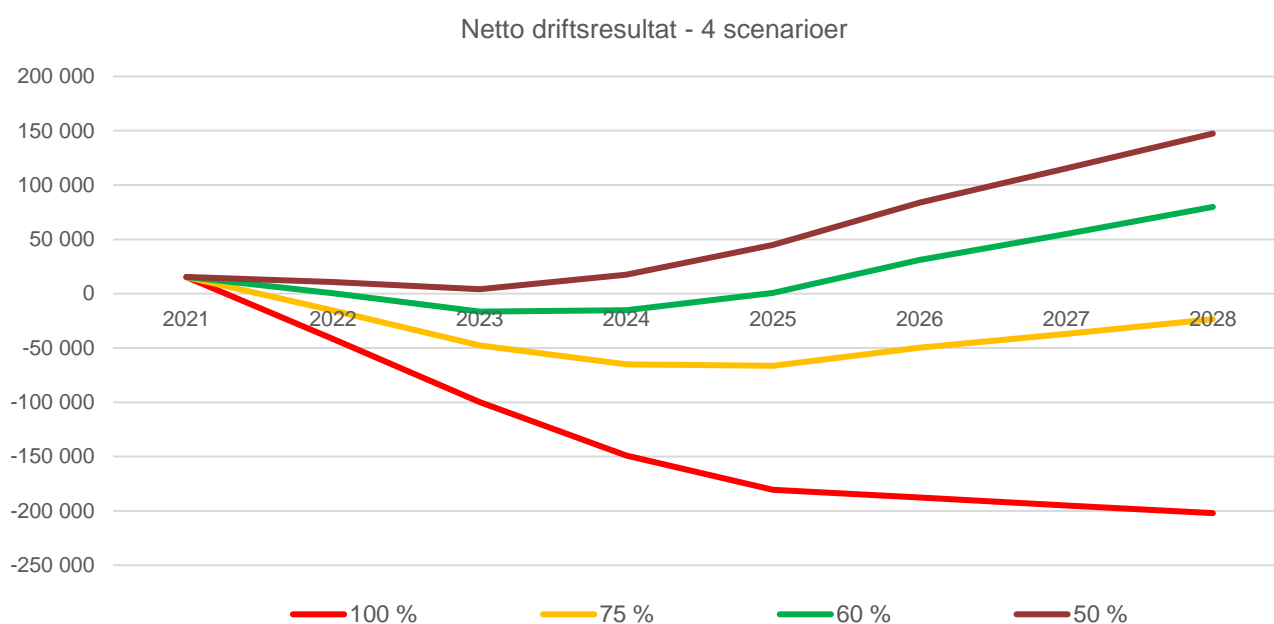
Som det fremgår av redegjørelsen om driftsinntekter, er muligheter for å øke inntektene relativt små. Det legges derfor til grunn at inntektene i all hovedsak vil utvikle seg i takt med befolkningsveksten. De demografiske endringer og veksten i utgifter som er knyttet til denne, forutsettes utlignet gjennom utgifts- og inntektsutjevningen – og eventuelt endringer i veksttilskudd.

"To grep – en strategi"

Investeringsstakten er svært høy. Hvis man tar utgangspunkt i et scenario hvor man halverer investeringsomfanget til ca. 550 mill. kr per år fra 2025. Det vil utgangspunktet være investeringer man må finansiere med frie inntekter.

Hvis man i tillegg reducerer veksten i driftsutgiftene, dvs. at veksten i driftsutgiftene er lavere enn veksten i driftsinntekter, vil man kunne få til en langsiktig og mer bærekraftig økonomiforvaltning.

Effekten av strategien med de ovennevnte forutsetninger, kan illustreres slik:

Denne modellen forutsetter at man hvert år over en periode holder veksten i driftsutgiftene på et lavere nivå enn veksten i driftsinntektene. Dette skaper, dersom veksten er lav nok, en akkumulativ effekt som gjør at en får et stadig bedre driftsresultat dersom størrelsen på investeringer ligger fast. Det betyr at man etter noen år kan tillate seg å benytte en større andel av veksten i driftsinntektene.

100 % bruk av økte driftsinntekter

En driftssituasjon hvor man alltid bruker hele inntektsveksten til å dekke økte driftsutgifter, vil skape et økende negativt driftsresultat og tømme disposisjonsfondet. Denne økonomiforvaltningen er verken forsvarlig eller bærekraftig.

75 % bruk av økte driftsinntekter

Dersom man reduserer veksten til 75 %, vil det være en negativt driftsresultat på kort sikt, men etter en del år vil man kunne få et svakt økende driftsresultat som også etter hvert vil bli positivt. Her vil man måtte bruke alle fondsmidler til å dekke underskuddet de første årene, og være uten reserver til man igjen får positive driftsresultat. Egenfinansieringen av investeringer er tilnærmet 0.

60 % bruk av økte driftsinntekter

Hvis man reduserer veksten til 60 %, målt i prosent av veksten i driftsinntektene, vil man kunne få et positiv driftsresultat etter 4-5 år, og bruken av reserver vil være akseptabel. Her vil det også være mulig å forsterke effekten ved at det positive netto driftsresultat kan brukes til å øke egenfinansieringen.

50 % bruk av økte driftsinntekter

En vekstrate på 50 % av veksten i driftsutgiftene, vil gi positive netto driftsresultat i hele perioden, men vil kreve større kutt i driftsutgiftene.

Hva betyr dette i kroner?

Dersom man forutsetter at den årlige nominelle veksten i driftsinntekter er 120 mill. kr, vil den disponible veksten i driftsutgifter med de ulike scenarioer kunne være:

100 %:	120 mill. kr
75 %:	90 mill. kr
60 %:	72 mill. kr
50 %:	60 mill. kr

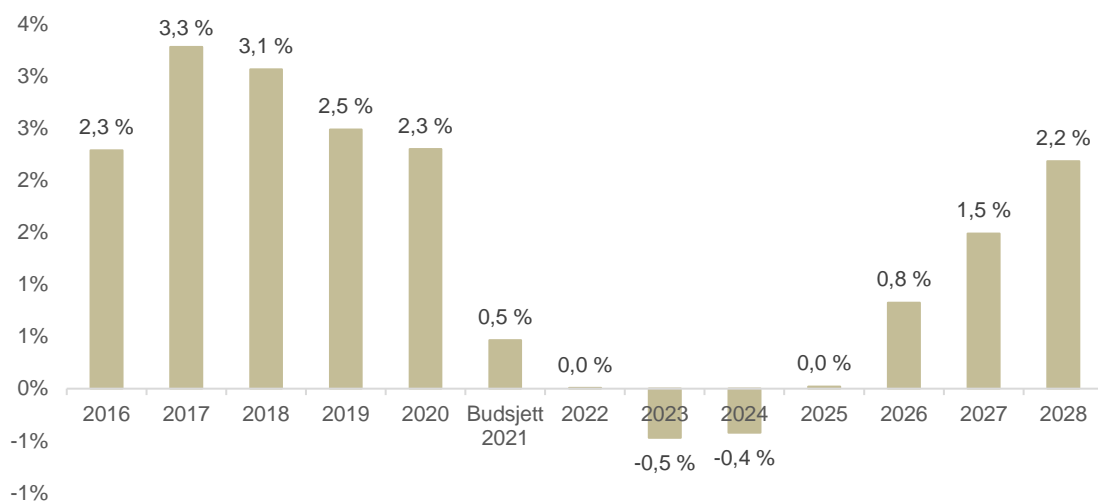
Hva vil en slik strategi bety?

De tallene som er presentert foran, må ikke forstå som absolutte. De er basert på noen forutsetninger og forenklinger, og er ment som basis for forklaring på modellen og på en mulig strategi for å oppnå økonomisk bærekraft.

Dersom man i det videre legger til grunn scenarioet med at veksten i driftsutgifter ikke skal være større enn 60 % av veksten i driftsinntektene og årlige investeringer settes til 550 mill. kr, vil man på sikt kunne få denne utvikling på tre viktige økonomiske parameter:

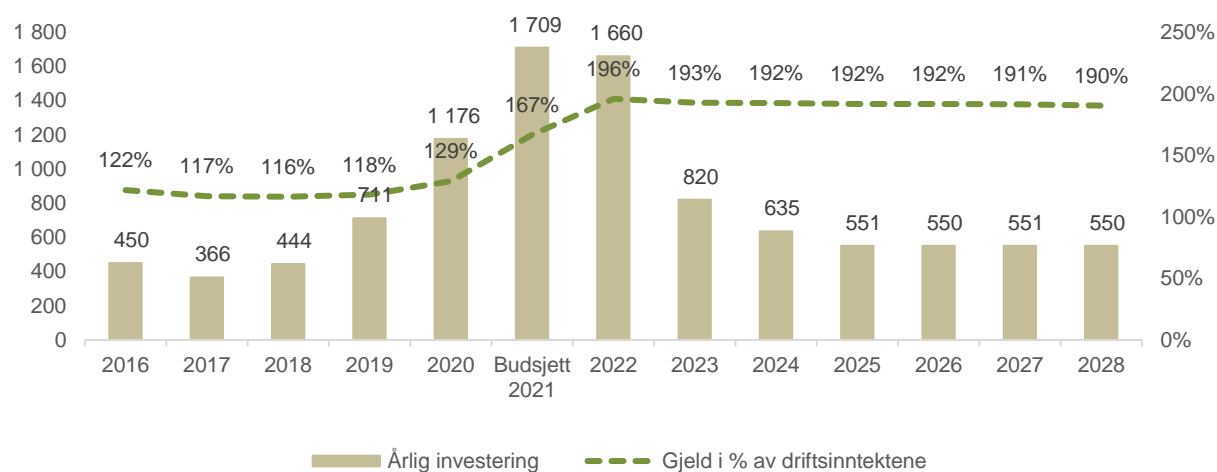
- Netto driftsresultat
- Gjeldsnivå
- Disposisjonsfond

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat vil være negativt eller 0 noen år før det vil nærme seg 2 % mot 2028.

Gjeldsnivå

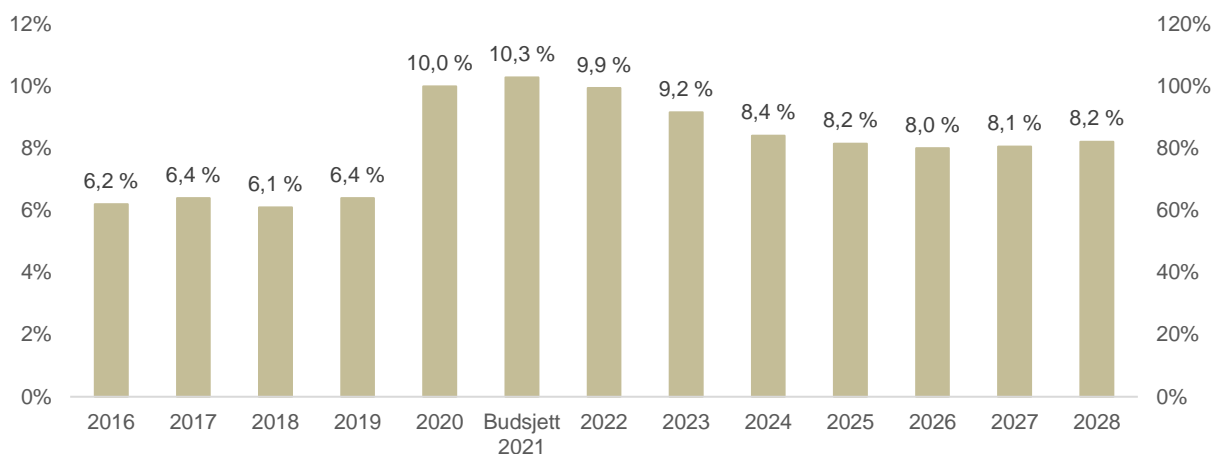

Med dette alternativet, som også legger til grunn at kommunen opprettholder det investeringsnivået som er vedtatt i økonomiplan 2021-2024, vil gjeldsnivået i prosent av driftsinntektene synke sakte fra et toppnivå på 196 % til 190 % i 2028.

Disposisjonsfond

Med samme forutsetning, vil man kunne holde et akseptabelt nivå på disposisjonsfondet.

Ved inngangen til 2021 er disposisjonsfondet på vel 10 %. Dersom man forutsetter at det vil være behov for å bruke deler av disposisjonsfondet noen år før man får mer positive driftsresultat, vil disposisjonsfondet falle til 8 % før det igjen kan styrkes som følge av bedre driftsresultat.

Prioritering og styring

En slik strategi – med to avgjørende grep; senke investeringsnivået og redusere veksten i driftsutgifter har noen konsekvenser. Det vil kreve strenge prioriteringer og stram styring fremover for å unngå at kommunen flytter seg ned et eller flere trinn i bærekraftstrappa.

Det vil stille krav til effektivisering og kritisk blikk på hvilke tjenester kommunen yter og kan yte. Det vil også kreve at nye tiltak må utsettes til det langsiktige økonomiske handlingsrom er opprettet.

Det vil også bety en streng disiplin hva gjelder å følge de plan- og bevilgningsprosesser som er vedtatt.

Kommunen er imidlertid i en heldig situasjon; kommunen er i vekst og har reserver som gjør at det er rom for å bruke litt tid.

I neste avsnitt er det foreslått reviderte handlingsregler. Handlingsreglene er helt avgjørende for å gjennomføre den strategi som det er redegjort for.

Forslag til finansielle måltall - økonomiske handlingsregler

Med utgangspunkt i KØB-modellen foreslås det at det etableres tre handlingsregler. Regelen knyttet til egenfinansiering av investeringer foreslås avviklet fordi egenfinansiering er en naturlig konsekvens av de andre reglene, samt at den ikke er presis i forhold til hvilke investeringer det gjelder.

Handlingsregel 1 - Overskudd

Kommunens netto driftsresultat skal gjennomsnittlig utgjøre minst 2 % av kommunens samlede driftsinntekter i planperioden.

Et akseptabelt netto driftsresultat – et "overskudd" – er en forutsetning for både å bygge opp reserver og for å egenfinansiere investeringer.

Det aktuelle økonomiske situasjon, og det igangsatte investeringsnivå tilsier at kommunen ikke vil kunne oppnå et netto driftsresultat på 2 % på kort sikt. Det legges derfor til grunn at det må være en ambisjon å oppnå dette på slutten av neste planperiode, dvs. om ca. 6-8 år. På bakgrunn av dette settes måltallet til et netto driftsresultat på 0,5 % økende til 2 % i løpet av 6-8 år.

Handlingsregel 2 - Gjeld

Kommunens netto gjeld målt i % av kommunens samlede driftsinntekter skal reduseres.

Kommunens gjeld vil øke betydelig inneværende planperiode, og en ambisjon om å redusere gjelden på kort sikt er ikke realistisk med gjeldende investeringsnivå. På samme måte må derfor en reduksjon av gjeldsnivå skje først etter neste planperiode.

På sikt bør handlingsregelen angi hvilket gjeldsnivå kommunen maksimalt bør ha.

Handlingsregel 3 - Fond

Kommunens disposisjonsfond bør utgjøre minimum 8 % av kommunens samlede driftsinntekter.

Ambisjonsnivået for størrelsen på disposisjonsfondet foreslår redusert noe. Et disposisjonsfond på 8 % tilsier ca. 270 mill. kr.